

РЕФЕРАТ

Структура дипломної роботи: 91 стор., 20 рис., 13 табл., 65 використаних джерел літератури, 3 додатки.

КРЕДИТ, БАНКІВСЬКИЙ КРЕДИТ, КРЕДИТНА ОПЕРАЦІЯ, ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ, КОНТРОЛЬ, КРЕДИТНИЙ РИЗИК, АНАЛІЗ, МЕТОДИКА АУДИТ, ОРГАНІЗАЦІЯ КОНТРОЛЮ.

Об'єктом дослідження є процес організації та методики обліку і контролю операцій з кредитування корпоративних клієнтів в АТ «Укрексімбанк».

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, практичних і методичних аспектів обліку та аудиту операцій з кредитування юридичних осіб в банку.

Метою магістерської роботи є обґрунтування теоретичних та практичних аспектів організації обліку та аудиту операцій з кредитування корпоративних клієнтів та розробка рекомендацій щодо їх удосконалення.

В дослідженні використані методи аналізу та синтезу, дедукції та індукції, метод порівняння, графічний методи, методи горизонтального, вертикального та коефіцієнтного аналізу.

Основний науковий результат дослідження полягає у застосуванні послідовного підходу при здійсненні аудиту кредитних операцій, що дозволить зовнішнім контролюючим органам, а також власникам / топ-менеджменту банку застосувати стандартизовані методи оцінки ефективності створеної в банку системи внутрішнього контролю, а також безпомилково визначити «вузькі місця» даної системи.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА КОНТРОЛЮ КРЕДИТУВАННЯ КОРПОРАТИВНИХ КЛІЄНТІВ БАНКУ	7
1.1. Економічна сутність та класифікація кредитних операцій корпоративних клієнтів	7
1.2. Методичні підходи щодо організації обліку кредитування корпоративних клієнтів	18
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КОРПОРАТИВНИХ КЛІЄНТІВ ПАТ «УКРЕКСІМБАНК»	31
2.1. Аналіз загального стану діяльності ПАТ «Укрексімбанку»	31
2.2. Особливості організації обліку кредитування корпоративних клієнтів осіб в банку	51
РОЗДІЛ 3. ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ КОНТРОЛЮ КРЕДИТУВАННЯ КОРПОРАТИВНИХ КЛІЄНТІВ БАНКУ	60
3.1. Особливості організації внутрішнього аудиту операцій щодо кредитування корпоративних клієнтів в банку	60
3.2. Вдосконалення методики аудиту кредитних операцій банку	70
ВИСНОВКИ.....	80
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	84
ДОДАТКИ.....	92

ВСТУП

Кредитування є одним з основних напрямів діяльності банку. Здійснення кредитних операцій варто розглядати як визначальну складову банківського менеджменту, оскільки надані кредити корпоративним клієнтам становлять основну частину в банківських активах, а процентні доходи і витрати на формування резервів під кредити є вагомими чинниками прибутковості банків. Саме тому інформація про кредитну діяльність має бути точною і детальною, щоб користувачі фінансової звітності могли правильно оцінити якість кредитного портфеля та кредитні ризики банківської установи. Актуалізувалась важливість питань, пов'язаних з визнанням, оцінкою та розкриттям інформації про кредитні операції у фінансовій звітності банку, і в зв'язку з імплементацією МСФЗ 9 «Фінансові інструменти».

Проблемам розвитку теорії та практики обліку і аудиту кредитних операцій з юридичними особами присвячені праці Ю. М. Акчуріної, І. В. Белової О. М. Біломістного, А. М. Герасимовича, О. В. Дзюблика, Ю. Ю. Журавльової, М. В. Зарило, О. Л. Малахової, Я. В. Олійника, І. В. Петрика та інших. Проте ряд проблем обліку та аудиту кредитних операцій з корпоративними клієнтами в ринкових умовах потребують подальших досліджень.

Метою магістерської роботи є обґрунтування теоретичних та практичних аспектів організації обліку та аудиту операцій з кредитування корпоративних клієнтів та розробка рекомендацій щодо їх удосконалення.

Для досягнення поставленої мети необхідним було вирішення наступних завдань:

- розкрити сутність кредиту, кредитних операцій та їхню класифікацію;
- розглянути теоретичні аспекти організації обліку операцій з кредитування корпоративних клієнтів;
- проаналізувати загальну та кредитну діяльність АТ «Укресімбанк»;

– розробити шляхи вдосконалення організації обліку та аудиту операцій з кредитування юридичних осіб в АТ «Укрексімбанк».

Об'єктом дослідження є процес організації та методики обліку і контролю операцій з кредитування корпоративних клієнтів в АТ «Укрексімбанк».

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, практичних і методичних аспектів обліку та аудиту операцій з кредитування юридичних осіб в банку.

При виконанні магістерської роботи були використані методи аналізу та синтезу (при визначенні основних банківських категорій, формуванні висновків про діяльність банку), дедукції та індукції (при дослідженні та формулюванні загальних методик виконання операцій), метод порівняння (при порівнянні поглядів щодо визначення поняття «кредит», аналітичний та графічний методи (при вивченні діяльності банку), методи горизонтального, вертикального та коефіцієнтного аналізу (при вивченні фінансового стану банку) та ін.

Інформаційною та правовою базою дослідження кредитних операцій банку з корпоративними клієнтами є законодавчі та нормативні акти України, матеріали Національного банку України, методичні матеріали, дані мережі Інтернет, статті вітчизняних і зарубіжних учених з теорії та методики обліку і контролю кредитних операцій банку, фінансова звітність АТ «Укрексімбанк».

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА КОНТРОЛЮ КРЕДИТУВАННЯ КОРПОРАТИВНИХ КЛІЄНТІВ БАНКУ

1.1. Економічна сутність та класифікація кредитних операцій корпоративних клієнтів

Банківський сектор є основою розвитку вітчизняного фінансового ринку, а його стабільна діяльність сприяє подальшому розвитку економіки країни.

Одним із основних видів банківського бізнесу, що надає банку найбільшу частину швидких доходів, є кредитні операції. Надані кредити становлять основну частку в банківських активах, а процентні доходи і витрати на формування резервів під кредити є вагомими чинниками прибутковості банку.

Економічна наука довела, а господарська практика підтвердила, що кредитні операції є універсальним інструментом розподілу й перерозподілу національного доходу, фінансових, матеріальних і трудових ресурсів, вирівнювання рівнів рентабельності підприємств на основі переливання капіталів, що сприяє прогресивним структурним зрушенням у народному господарстві. Від того наскільки добре банк реалізує свої кредитні функції в багатьох випадках залежить економічне становище регіонів, які вони обслуговують, оскільки банківські кредити сприяють появі нових підприємств, збільшенню кількості робочих місць, сприяють забезпеченню їх економічної працездатності.

Тому, одним з головних завдань, що постають перед керівництвом банку є правильна організація кредитної діяльності, ефективність проведення якої багато в чому залежить від ідентифікації приналежності кредитних операцій до того чи іншого виду, оскільки саме від цього залежить точність обліку та інформації про кредитні операції, що необхідно для прийняття ефективних управлінських рішень [5].

З метою подальшого дослідження кредитних операцій банку, кредитування юридичних осіб банку проаналізуємо основні трактування категорій «кредит» та «банківський кредит».

Кредит є однією з найскладніших економічних категорій яка в історії економічних вчень традиційно розглядається в межах натуралістичної та капіталотворчої теорії, що відрізняються значення кредиту та банківської системи в розвитку економіки країни взагалі.

Не зважаючи на тривалий історичний розвиток кредитних відносин на сьогодні не сформувалося єдиного підходу до трактування економічного змісту категорії «кредит». Дослідники розкриваючи економічну сутність кредиту акцентують увагу на окремих його характеристиках: формах, видах, структурі, складі учасників, стадіях руху тощо. Основні визначення кредиту наведені в табл. 1.1.

Отже, розглянувши всі наведені підходи можна зазначити, що не зважаючи на наявність певних відмінностей більшість дослідників враховуючи принципи та функції кредиту визначають його, як певний вид економічних відносин пов'язаний із наданням ресурсів у тимчасове користування на засадах строковості, обов'язкового повернення і погашення зобов'язанні, що виникають у наслідок даних відносин.

Зважаючи на багатогранність трактування категорій «кредит» на сьогодні серед дослідників відсутня і єдність міркувань щодо категорії «банківський кредит».

Так, Бессараб Т. В визначає банківський кредит як основну форму кредиту, за яким банк на підставі ліцензії надає кошти (позичковий капітал) у тимчасове користування позичальнику шляхом здійснення банківських кредитних операцій на умовах, передбачених чинним законодавством та кредитним договором [4].

Різні трактування щодо поняття «кредит»

Автор	Визначення
Амбросій О.І.	сукупність відповідних економічних відносин між кредитором та позичальником з приводу поворотного руху вартості
Внукова Н. М.	форма руху позичкового капіталу, який передається до позики на умовах поворотності за оплату у вигляді відсотка
Гальчинський А.	відносини, що виникають між кредитором та позичальником з приводу мобілізації тимчасово вільних коштів та їх використання на умовах повернення і платності.
Герасимович А.М.	взаємини між кредитором і позичальником, зворотний рух вартості, рух платіжних засобів за умови повернення, рух позикової вартості, рух позикового капіталу.
Захожай В.	система економічних відносин для мобілізації тимчасово вільних в економіці грошових коштів та використання їх на потреби відтворення
Колодізев О.М.	економічна категорія, яка є вираженням відносин між суб'єктами господарювання щодо надання й отримання позики в грошовій чи товарній формі на умовах повернення, строковості й платності.
Лагутін В.	економічні відносини між кредитором і позичальником, які виникають під час одержання позики, користування нею та її повернення.
Лексик В.	довіра, якою користується особа, яка взяла на себе зобов'язання майбутнього платежу, з боку особи, що має право на цей платіж, тобто довіра, яку позикодавець надає боржнику
Мищенко, В. І. Слав'янська Н. Г.	економічні відносини, які виникають між кредитором і позичальником з приводу мобілізації тимчасово вільних коштів і використання їх на умовах повернення та оплати
Мороз А. М.	економічна категорія, яка виражає відносини між суб'єктами господарювання щодо надання та отримання позики в грошовій або товарній формі на умовах повернення, строковості та платності
Петрук О. М.	позичковий капітал банку в грошовій формі, який передається у тимчасове користування на умовах забезпеченості, повернення, строковості, платності та цільового характеру використання
Савлук М. І.	економічні відносини, які виникають між кредитором та позичальником з приводу мобілізації тимчасово вільних коштів та їх використання на умовах повернення й оплати
Чайковський Я.І.	певний вид економічних відносин, котрі формуються в суспільстві

Лаврухін О.І. у своїх працях розглядає такі особливості банківського кредиту як: банк оперує не стільки власним капіталом, як залученими ресурсами, позичає вільний капітал, розміщений господарюючими

суб'єктами на відповідних рахунках. При цьому банк позичає не просто грошові кошти, а кошти як капітал, що повинно налаштовувати позичальника на прибуткове вкладення позичених засобів [27].

Відповідно до американського бізнес словника «Банківський кредит – це позикові можливості, надані банком фізичній особі, фірмі або організації, у формі готівкових позик» [1].

Вовк В. Я. розглядає банківський кредит як будь-яке зобов'язання банку надати позичальнику певну суму коштів у грошовій формі або банківських металах, яке надано в обмін на зобов'язання позичальника повернути суму основного боргу і сплатити відсотки, комісію та інші збори за її користування. Банківський кредит надається позичальнику на принципах забезпеченості, повернення, строковості, платності та цільового характеру використання [9].

Згідно з Законом України «Про банки та банківську діяльність», банківський кредит – це будь-яке зобов'язання, за яким грошові кошти надаються в позику банкам, будь-яке зобов'язання на придбання права вимоги боргу, будь-яке продовження строку погашення боргу, що було надане в обмін на зобов'язання боржника щодо повернення заборгованої суми, а також на зобов'язання на сплату процентів та інших зборів з такої суми [53].

На думку А.Ю. Бабаскіна, закріплення в вищезазначеному законі терміна «банківський кредит» в його економічному розумінні викликане тим, що:

– діяльність банків є фінансовим посередництвом, пов'язаним з отриманням і перерозподілом фінансових коштів (ст. 333, 349 Господарського кодексу України);

– більшість банківських операцій, у т. ч. операції з надання банківських послуг, які становлять сутність банківської діяльності, належать до фінансових послуг (ст. 1, 4 Закону України «Про фінансові послуги та

державне регулювання ринків фінансових послуг», ст. 47 Закону України «Про банки і банківську діяльність»);

– банки є кредитними установами, які мають право надавати фінансові кредити за рахунок залучених коштів і на власний ризик (ст. 1 Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг»). Отже, як кредитні установи банки здійснюють кредитування не стільки використовуючи власний капітал, скільки за рахунок кредитних ресурсів, утворених за рахунок залучених коштів [2].

Для правильного розуміння банками вимог нормативно-правових актів України, у тому числі Національним банком України, необхідно розуміти сутність поняття «кредитні операції».

Так, в Законі України «Про банки і банківську діяльність» окремого визначення поняття «кредитна операція» немає, хоча зазначено що до кредитних операцій відносяться: залучення у вклади (депозити) коштів та банківських металів від необмеженого кола юридичних і фізичних осіб; відкриття та ведення поточних (кореспондентських) рахунків клієнтів, у тому числі у банківських металах; розміщення залучених у вклади (депозити), у тому числі на поточні рахунки, коштів та банківських металів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик; здійснення операцій на ринку цінних паперів від свого імені; надання гарантій і поручительств та інших зобов'язань від третіх осіб, які передбачають їх виконання у грошовій формі; придбання права вимоги на виконання зобов'язань у грошовій формі за поставлені товари чи надані послуги, приймаючи на себе ризик виконання таких вимог і прийом платежів (факторинг); лізинг [1, п. 3 ч. 3 ст. 47, ч. 1 ст. 49].

Господарський кодекс України (стаття 345) дає таке визначення поняття «кредитна операція» – це операції, що полягають у розміщенні банками від свого імені, на власних умовах і на власний ризик залучених коштів юридичних осіб (позичальників) та громадян і визнаються кредитними операціями Законом України «Про банки і банківську діяль-

ність». Відповідно до пункту 2 даної статті кредитні відносини здійснюються на підставі кредитного договору, що укладається між кредитором і позичальником у письмовій формі [2, ст. 345].

Дослідження сутності кредитних операцій дозволило констатувати, що на законодавчому рівні, згідно Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями, затверженому Постановою правління Національного банку України від 30.06.2016 р. № 351, визначено, що кредитна операція – це вид активних банківських операцій, пов'язаних із розміщенням залучених банком коштів шляхом їх надання в тимчасове користування або прийняттям зобов'язань про надання коштів у тимчасове користування за певних умов, а також надання гарантій, поручительств, акредитивів, акцептів, авалів, розміщення депозитів, проведення факторингових операцій, фінансового лізингу, видача кредитів у формі врахування векселів, у формі операцій репо, будь-яке продовження строку погашення боргу, яке надано в обмін на зобов'язання боржника щодо повернення заборгованої суми, а також на зобов'язання щодо сплати процентів та інших зборів із такої суми (відстрочення платежу); розстрочення платежу за продані банком активи [3, п. 18 глави 1 розділу I].

Як бачимо, чинне законодавство неоднозначно тлумачить поняття «кредитна операція» і до їх переліку відносить різні за своєю юридичною природою та змістом правочини.

Узагальнемо різні тлумачення щодо поняття «кредитна операція» у вигляді табл. 1.2.

Дослідивши концептуальні підходи до трактування поняття «кредитні операції» в чинному нормативно-правовому банківському законодавстві України та економічній літературі, можна зробити висновок про те, що вони дещо різні.

Трактування поняття «кредитна операція» у економічній літературі [5]

Джерело	Визначення
Економічний словник [4, с. 119]	Кредитні операції – вид активних операцій, пов'язаних з наданням клієнтам позичок
Г.І. Спяк, Т.І. Фаріон [5, с. 140]	Кредитна операція – це активна банківська операція, пов'язана з наданням позики або наданням зобов'язання (гарантії, поручительства, авалю), яке, в разі його виконання, приведе до фактичного передавання коштів на кредитній основі
О.Г. Коренева, Н.Г. Слав'янська, Н.Г. Савченко, О.В. Карпенко [6, с. 187]	Кредитні операції – це вид активних операцій банку, які пов'язані: з наданням клієнтам залучених коштів у тимчасове користування – позик у готівковій або безготівковій формі та кредитів у формі врахування векселів, розміщення депозитів, операцій репо, на фінансування будівництва житла, проведення факторингових операцій, фінансового лізингу тощо; з прийняттям зобов'язань про надання коштів у тимчасове користування – надання гарантій, поручительств, авалів тощо; з будь-яким продовженням строку боргу, яке здійснене в обмін на зобов'язання боржника щодо повернення заборгованої суми
Л.М. Кіндрацька [7, с. 217]	Кредитна операція банку – це вид активних операцій, пов'язаних із наданням клієнтам коштів у тимчасове користування або прийняттям зобов'язань про надання коштів за настання умов, передбачених кредитною угодою
Л.В. Воробець [8, с. 63]	Поняття «кредитна операція» можна вживати як в широкому, так і у вузькому розумінні. У широкому розумінні під кредитною операцією слід розуміти будь-яку з активних операцій банку; у вузькому – її слід розглядати як безпосереднє надання банком кредиту (певної суми коштів) позичальнику на підставі кредитного договору, яке супроводжується записами за банківськими рахунками
Н.Б. Литвин [9, с. 152]	Кредит (кредитні операції) визначаються як вид активних операцій, пов'язаних з наданням клієнтам коштів у тимчасове користування або прийняттям зобов'язань про надання коштів у тимчасове користування за певних умов, а також надання гарантій, поручительств, авалів, розміщення депозитів, проведення факторингових операцій,

	<p>фінансового лізингу, видача кредитів у формі врахування векселів, у формі операцій репо, будь-яке продовження строку погашення боргу, яке надано в обмін на зобов'язання боржника щодо повернення заборгованої суми, а також на зобов'язання на сплату процентів та інших зборів з такої суми (відстрочення платежу)</p>
<p>І. Грабар [10, с. 68]</p>	<p>Під кредитними операціями банків можна розуміти активні операції, пов'язані з розміщенням залучених банком коштів шляхом їх надання в тимчасове користування (надання прямого кредиту, кредитів у формі врахування векселів або операцій репо чи розміщення депозиту) або прийняттям зобов'язань про надання коштів (відкриття кредитної лінії) у тимчасове користування за певних умов, а також надання гарантій, поручительств та інших зобов'язань від третіх осіб, які передбачають їх виконання у грошовій формі (зокрема, акредитиви, акцепти, авалі), проведення факторингових операцій та фінансового лізингу</p>
<p>А.І. Сирота [11, с. 152]</p>	<p>Кредитні операції банків (кредитні правочини) – це різновид банківських операцій, правочинів із фінансовими активами, під час проведення яких виникають кредитні відносини з приводу розміщення або залучення грошових коштів, зобов'язання придбати право вимоги боргу, надання гарантій та поручительств за третіх осіб, у яких банк може виступати як кредитор або боржник</p>

Так в роботі, більш змістовним й точним слід визнати визначення наведене в Положенні № 351 від 30.06.2016 р., яке повністю розкриває сутність поняття. Що стосується визначення «кредитні операції» в економічній літературі, то тут думки авторів різняться, це свідчить про відсутність єдиного теоретичного підходу та єдиних практичних прийомів щодо організації кредитних операцій банку в сучасних умовах. Коренева О.Г., Слав'янська Н.Г., Савченко Н.Г., Карпенко О.В., Н.Б. Литвин та І. Грабар більш схильні до визначення поняття наведеного в Положенні № 351 від 30.06.2016 р.

Отже, проаналізувавши думки різних вчених в економічній літературі, щодо сутності поняття «кредитної операції» та тлумачення цього поняття в чинному нормативно-правому банківському законодавстві, вважаємо що кредитні операції – це вид активних банківських операцій, пов’язаних із розміщенням залучених банком коштів шляхом їх надання в тимчасове користування, прийняттям зобов’язання придбати право вимоги боргу або прийняттям зобов’язань про надання коштів (гарантії, поручительства, авалу) за настання умов, передбачених кредитною угодою [5].

На організацію кредитних відносин банку та клієнтів впливають як нормативно-інструктивні документи, так і сукупність інших факторів, основними серед яких є (рис. 1.1):



Рис. 1.1. Фактори впливу на організацію кредитної діяльності банку

– макроекономічні фактори (економічна криза, спад виробництва, ризик інфляції, бюджетна криза, нестабільність банківської системи, політичний ризик, нерозвиненість системи страхування ризиків, нерозвиненість інформаційного ринку);

– фактори, що пов’язані з позичальниками (ризик відсутності правоздатності і дієздатності, фінансова нестійкість, неплатоспроможність, виробничо-технологічний ризик, ризик управління, відсутність відпрацьованих бізнес-планів, ризик невиконання зобов’язань дебіторами);

– фактори, що пов’язані з банком (відсутність чітко сформульованої кредитної політики, зниження вимог до позичальника, відсутність контролю за цільовим використанням кредитів, недоліки в організації бухгалтерського обліку, стратегічний ризик) [11].

Для мінімізації негативних факторів, диверсифікації власного кредитного портфеля, банківські установи надають різні види кредитів. Для визначення різноманіття кредитних операцій проводять їхню класифікацію.

Класифікація кредитних операцій – це оцінка рівня ризику за кожною кредитною операцією з урахуванням фінансового стану позичальника, стану обслуговування позичальником кредитної заборгованості та рівня забезпечення кредитної операції.

На сьогодні не можна назвати єдиної загальноприйнятої системи класифікації банківських кредитних операцій. Різноманітні пропозиції класифікацій банківських операцій обумовлені різницею в критеріях, за якими відбувається та чи інша класифікація.

Існує декілька класифікацій банківських операцій, проте більш змістовною можна вважати класифікацію наведену на рис. 1.2, яка об’єднує у собі концептуальніші для потреб управління кредитними операціями їх види, а тому дозволяє вчасно прийняти ефективне управлінське рішення.

Кредитні операції банків також можна поділити на дві групи (рис. 1.2.):

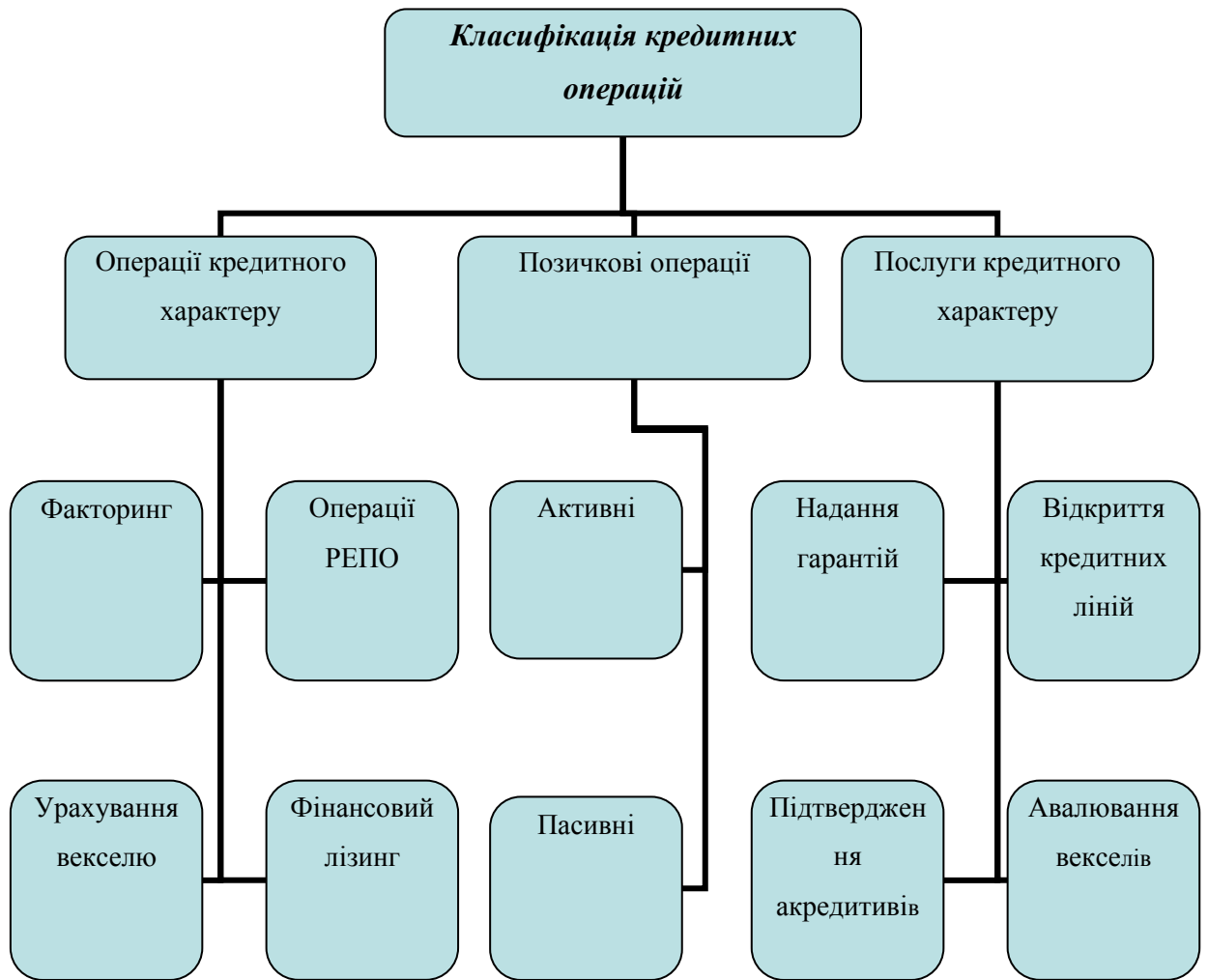


Рис. 1.2. Класифікація банківських кредитних операцій

– активні, коли банк виступає в особі кредитора, розміщуючи залучені кошти на власних умовах та на власний ризик (операції банків із вкладення коштів у фондові активи шляхом купівлі цінних паперів від свого імені, факторингові, лізингові операції);

– пасивні, коли банк виступає в особі боржника (видача банківських гарантій та поручительств за третіх осіб, операції банків з емісії цінних паперів) [11, с. 130].

Для раціонального процесу кредитування необхідні чітка державна економічна політика, перелік пріоритетних напрямів інвестування, посилення захисту прав кредиторів та підвищення довіри до банків з боку суспільства. Якщо банки будуть більш ретельно контролювати кредитний процес, підвищать прозорість банківських процедур та технологій, то це забезпечить

якість кредитного портфеля, а отже, ефективність діяльності банківської установи в цілому.

Таким чином, кредитні операції займають важливе місце у діяльності комерційного банку. Вони включають в себе операції по наданню коштів позичальнику на умовах строковості, повернення, платності у відповідності з умовами договору між кредитором і позичальником. Види позикових операцій надзвичайно різноманітні і їх можна класифікувати за різними ознаками та критеріями.

За кордоном класифікація кредитів здебільшого складається і дотримується самими банками. Систематичний метод контролю за якістю банківського кредитного портфеля полягає в класифікації кредитів у залежності від того, наскільки позичальник дотримується термінів та умов кредитних угод, зокрема щодо умов обслуговування позики.

1.2. Методичні підходи щодо організації обліку кредитування корпоративних клієнтів

Головна мета організації кредитних операцій з корпоративними клієнтами в банках впливає, насамперед, з потреб управління банківською установою, а саме бухгалтерська інформація повинна пройти певні стадії формування та перетворення, тобто надходити вчасно, бути в зручній для використання формі.

Предметом організації обліку кредитних операцій є:

- ✓ обліковий процес кредитних операцій здійснених банком;
- ✓ робота бухгалтерських служб;
- ✓ забезпечення обліку кредитних операцій.

Об'єктом організації обліку кредитних операцій виступає предмет, який має свою специфіку, а саме технологію здійснення кредитного процесу, його організаційне та технічне забезпечення.

Обліково-аналітична система повинна забезпечувати відображення інформації про кредитні операції за кожним етапом з метою проведення аналізу та прийняття управлінських рішень, а також відображати детальні записи інформації про позичальника, які дають можливість отримати звіти для внутрішнього користування та можливість надання звітів про діяльність контролюючим органам і розрахунку макроекономічних показників грошово-кредитної статистики.

Для досягнення вирішення цих завдань при організації обліку кредитних операцій банку необхідно забезпечити:

- хронологічну послідовність реєстрації операцій та дотримання правил документообігу;
- попередження можливості незаконного витрачання грошових коштів;
- своєчасне та достовірне відображення операцій на рахунках бухгалтерського обліку та звітності;
- взаємозв'язок даних синтетичного та аналітичного обліку [21].

Враховуючи, що об'єкт організації обліку кредитування корпоративних клієнтів банку має свою специфіку організація обліку кредитних операцій повинна охоплювати **три напрями**: розподіл обов'язків та повноважень під час здійснення операцій, опис процедури виконання операцій на підставі внутрішньобанківських документів та контроль операцій, що включає: контроль повноважень; контроль технічного та бухгалтерського опрацювання даних.

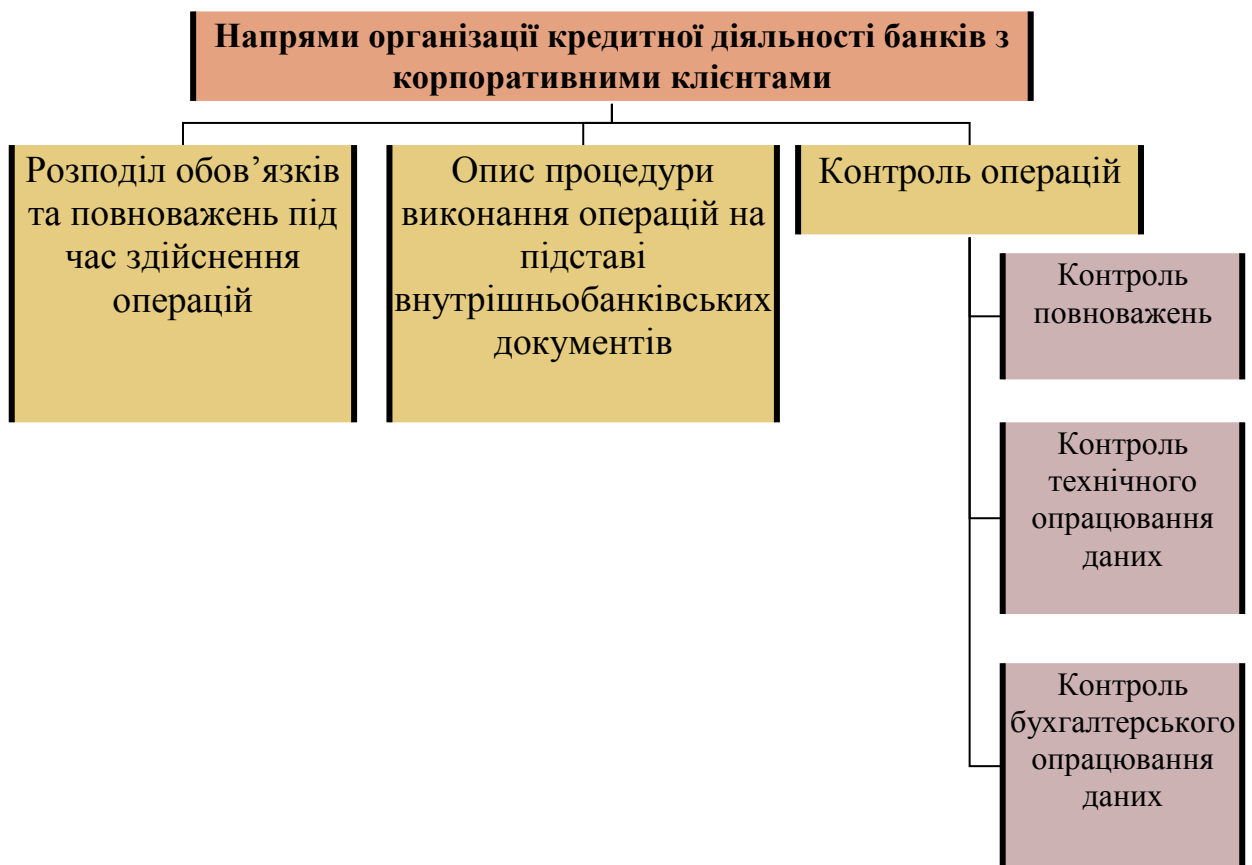


Рис. 1.3. Напрями організації кредитної діяльності корпоративних клієнтів банку

Облік операцій з кредитування корпоративних клієнтів ґрунтується на загальноприйнятих принципах та методах, що визначені в його обліковій політиці на основі правових актів НБУ, національних положень бухгалтерського обліку, міжнародних стандартів обліку та звітності.

Організація обліку кредитування корпоративних клієнтів повинна забезпечити єдину методологію синтетичного і аналітичного обліку, а також узагальнення інформації для прийняття управлінських рішень та складання як внутрішньої, так і зовнішньої звітності та базуватися на послідовності відображення в обліку кредитних операцій, що наведена на рис. 1.4.

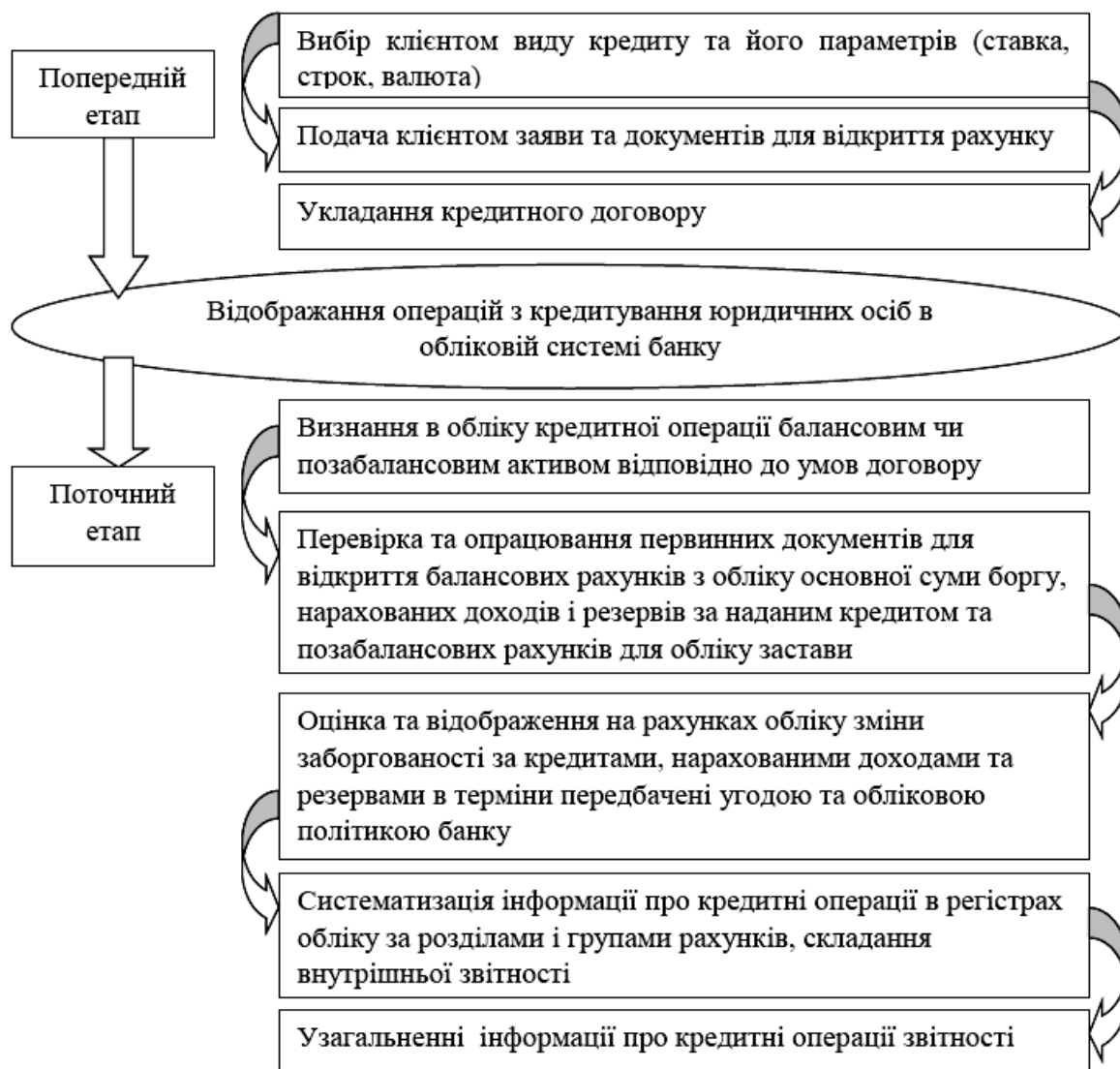


Рис. 1.4. Послідовність відображення в обліку кредитних операцій з корпоративними клієнтами

Вагоме значення для подальшої організації обліку кредитних операцій має вид кредиту, що надаються корпоративним клієнтам в тимчасове користування на умовах, зазначених у кредитному договорі. Оскільки кожному виду банківського кредиту притаманні конкретні ознаки, організаційні способи надання позик та їх погашення.

Ключовим моментом в ефективній організації бухгалтерського обліку кредитних операцій є правильна організація роботи кредитного відділу та документообігу за кредитними операціями в розрізі окремих кредитних справ.

Кредитна справа за кожним позичальником в обов'язковому порядку має містити такі дані [13]:

- ✓ назву клієнта, його місцезнаходження;
- ✓ номер основного поточного, додаткового поточного та позичкового рахунків;
- ✓ письмове клопотання (заявка) про надання кредиту та техніко-економічне обґрунтування потреби в кредиті на відповідні цілі;
- ✓ кредитну угоду та зміни до неї;
- ✓ угоду про заставу (забезпечення) та зміни до неї;
- ✓ дату видачі та погашення кредиту (за угодою);
- ✓ початкову суму кредиту в гривнях або гривневному еквіваленті та код валюти (у разі видачі кредиту в іноземній валюті);
- ✓ процентну ставку, про всі її зміни та на звітну дату;
- ✓ довідка про доходи позичальника, що подається до банку-кредитора;
- ✓ інформацію про результати оцінювання фінансового стану позичальника;
- ✓ документи, що свідчать про перенесення суми боргу за кредитною операцією на рахунки пролонгованої (із зазначенням номерів рахунків, сум і термінів кожної пролонгації), простроченої чи сумнівної заборгованості (із зазначенням номерів рахунків, дати, суми);
- ✓ дату прийнятого рішення про визнання заборгованості безнадійною із зазначенням суми основного боргу та суми відсотків, відповідну виписку з протоколу засідання кредитного комітету банку;
- ✓ інформацію про стан погашення заборгованості із зазначенням дат і сум;
- ✓ суму забезпечення, що береться до розрахунку резерву.

Усі первинні документи, які пов'язані з листуванням з позичальником, акти перевірки цільового використання кредиту за групами ризику зберігаються в кредитній справі, а всі бухгалтерські документи формуються

та підшиваються за кожний робочий день в окремі папки відповідно до встановленого порядку формування та зберігаються в металевих або вогнестійких шафах, сейфах під відповідальністю посадової особи.

Банки зобов'язані зберігати протоколи засідань кредитних комітетів (кредитних комісій), інформацію про здійснення кредитної операції, класифікацію кредитного портфеля і формування резервів не менше п'яти років з часу закінчення дії кредитної угоди. Усі документи бухгалтерського обліку за попередні місяці до здавання в архів установи банку зберігаються в поточному архіві бухгалтерії, обладнаному стелажми, металевими шафами, терміни зберігання яких визначаються установою банку самостійно [32].

Врахування досить широкого спектра змінних, що впливають на порядок обліку кредитування юридичних осіб визначених при отриманні кредиту, його подальшого визначення та оцінки уможлиблюється завдяки використанню програмного забезпечення автоматизованої банківської системи, що забезпечує автоматизацію внутрішньобанківської діяльності, і насамперед внутрішньобанківських операцій, пов'язаних з обробкою платіжних та інших документів банківської установи, які працюють безпосередньо з клієнтами.

Розглянемо ключові аспекти організації обліку кредитування юридичних осіб банку, що охоплюють питання оцінки та подальшого відображення цих операцій.

Згідно до міжнародних стандартів фінансової звітності, кредити, які банк надає позичальнику, відносять до категорії фінансових активів, що є одним із видів фінансових інструментів. Фінансовий інструмент – це будь-який контракт, що приводить до фінансового активу одного суб'єкта господарювання і фінансового зобов'язання або інструмента власного капіталу іншого суб'єкта господарювання.

Відповідно до МСБО 32 «Фінансові інструменти: подання» [30], фінансовий актив – це будь-який актив, що є: грошовими коштами; інструментом власного капіталу іншого суб'єкта господарювання;

контрактним правом: отримувати грошові кошти або інший фінансовий актив від іншого суб'єкта господарювання або обмінювати фінансові інструменти з іншим суб'єктом господарювання за умов, які є потенційно сприятливими; контрактом, розрахунки за яким здійснюватимуться або можуть здійснюватися власними інструментами капіталу суб'єкта господарювання.

МСБО 39 «Фінансові інструменти: визначення та оцінка» [32] передбачає, що під час первісного визнання надані кредити суб'єктові господарювання оцінюються та відображаються в бухгалтерському обліку за справедливою вартістю, включаючи витрати на операцію, які прямо відносяться до придбання або випуску фінансового активу.

Справедлива вартість фінансового інструмента під час його первісного визнання є фактичною ціною операції. Після первісного визнання фінансового активу суб'єктові господарювання на дату балансу слід оцінювати кредити за амортизованою собівартістю, використовуючи метод ефективної ставки відсотка [32].

Як вже зазначалось запровадження МСФЗ 9 повинно передбачити відповідні коригування в нормативно правовому забезпеченні.

Головним нормативним документом, що регламентує порядок обліку кредитних операцій є Постанова НБУ № 14 від 21.02. 2018 року «Про затвердження Інструкції з бухгалтерського обліку операцій із фінансовими інструментами в банках України» [49].

Відповідно до Інструкції № 14 передбачено, що під час первісного визнання банк оцінює надані кредити за справедливою вартістю, включаючи витрати на операцію, і відображає в бухгалтерському обліку відповідно як актив та зобов'язання, які не підлягають взаємозаліку.

Основою визначення справедливої вартості є припущення, що суб'єкт господарювання діє безперервно і немає наміру, ні потреби ліквідувати чи суттєво скоротити обсяг своєї діяльності або здійснювати операцію за несприятливих умов. Як правило, справедлива вартість фінансового

інструменту під час первісного визнання дорівнює фактичній ціні операції між обізнаними, зацікавленими та незалежними сторонами [49].

Банк оцінює кредити після первісного визнання за амортизованою собівартістю з використанням ефективної ставки відсотка.

Визнання прибутку або збитку під час первісного визнання фінансового інструменту здійснюється якщо банк надає кредит за ставкою, яка суттєво відрізняється від ставки, яку банк застосовує на цю ж дату для подібних фінансових інструментів. Розрахунок прибутку або збитку дорівнює різниці між справедливою вартістю фінансового активу або фінансового зобов'язання та вартістю договору у кореспонденції з рахунками премії (дисконту). Суми неамортизованого дисконту (премії) амортизуються із застосуванням ефективної ставки відсотка не рідше одного разу на місяць протягом строку дії кредитного договору.

Порядок застосування методу ефективної ставки відсотка для визнання процентних доходів за кредитами наведений у Правилах бухгалтерського обліку доходів і витрат банків України № 17 від 27.02.1018 року [50]. Отже, ефективна ставка відсотка розраховується під час первісного визнання фінансового інструменту шляхом визначення потоків грошових коштів з урахуванням умов договору за відповідним фінансовим інструментом.

Під час розрахунку ефективної ставки відсотка беруться до уваги також комісії, що є невід'ємною частиною доходу (витрат) за фінансовим інструментом.

Подальше нарахування процентів за наданими кредитами здійснюється за номінальною процентною ставкою, яка передбачена умовами договору, відображається за рахунками з обліку нарахованих доходів. Умови нарахування та сплати процентів за наданими банком кредитами (дата нарахування, термін сплати за обумовлений період, метод визначення умовної кількості днів (метод «факт/факт», метод «факт/360», метод «30/360»), період розрахунку тощо), а також неустойки в разі порушення

боржником зобов'язання визначаються договором між банком і контрагентом згідно з вимогами законодавства України.

Амортизація дисконту (премії) за кредитами здійснюється одночасно з нарахуванням процентів. Будь-які різниці, що виникають між сумою визнаних за ефективною ставкою відсотка процентних доходів та нарахованих за номінальною процентною ставкою доходів за кредитами, наданими за номінальною вартістю (без дисконту або премії), відображаються за рахунками з обліку неамортизованого дисконту (премії) у кореспонденції з рахунками з обліку процентних доходів.

Визнані банком доходи від проведення кредитних операцій відображаються в обліку із застосуванням принципу нарахування та обачності.

Разом з цим необхідно відзначити, що запровадження МСФЗ 9 внесе відповідні зміни в облікову практику. Так, боргові фінансові активи банку, поділятимуться й обліковуватимуться за трьома класифікаційними категоріями (бізнес-моделями) (рис. 1.5.):

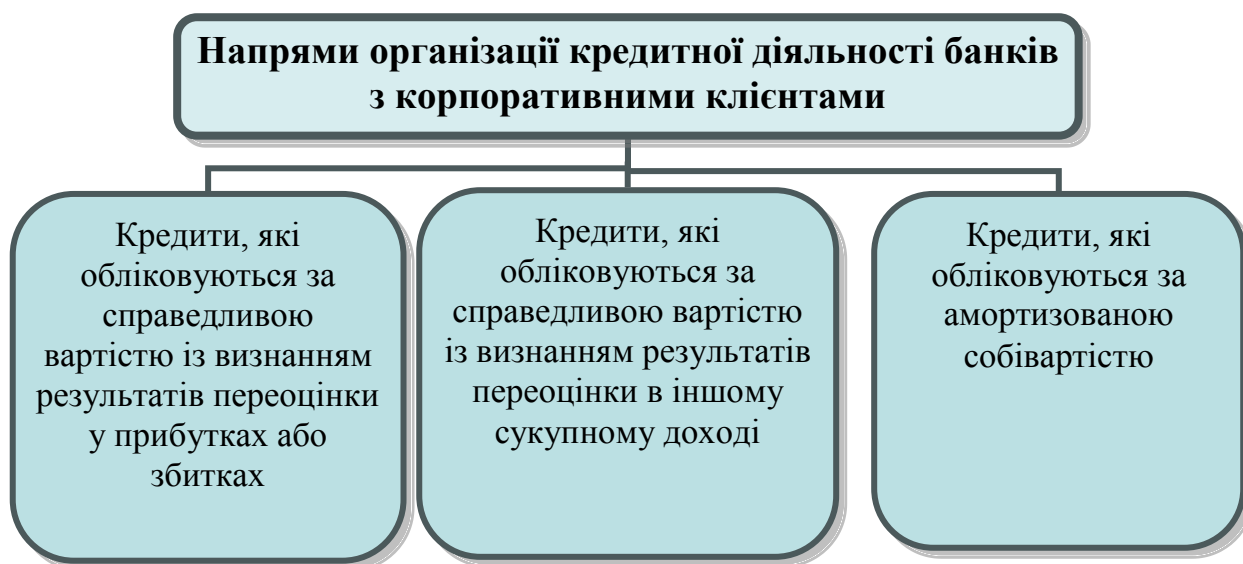


Рис. 1.5. Бізнес-моделі щодо обліку кредитних операцій з корпоративними клієнтами

- кредити, які обліковуються за амортизованою собівартістю;
- кредити, які обліковуються за справедливою вартістю із визнанням результатів переоцінки в іншому сукупному доході;

– кредити, які обліковуються за справедливою вартістю із визнанням результатів переоцінки у прибутках або збитках.

Розмежування цих активів за означеними категоріями пропонується здійснювати за двома критеріями: бізнес-модель з управління фінансовими активами та характеристики грошових потоків, передбачені умовами договору (випуску) фінансового активу.

В бухгалтерському обліку якість активів виражається у вартісній формі, яка коригується через формування резервів. Резерви визнаються за усіма фінансовими активами, що включені у відповідні категорії починаючи прямо від дати первісного визнання, а не тільки за знеціненими і тоді, коли вже сталися конкретні події збитку. Така модель безумовно найточніше оцінює кредитний ризик, проте базується на складних статистичних дослідженнях та розрахунках, вимагаючи формування значних резервів.

Важливим є також питання вибору підходів до оцінки резервів.

Так, відповідно до Постанови НБУ «Про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» № 351 від 30.06. 2016 року, формування та оцінка резервів здійснюються або на індивідуальній або на груповій (портфельній) основі. При цьому один і один і той самий актив на різних етапах формування резервів під очікуванні або зазнані збитки може оцінюватись як на індивідуальній основі, так і груповій.

Відповідно до норм Постанови НБУ № 351 груповий метод оцінки застосовується для оцінки кредитного ризику за кредитами, наданими юридичним особам ($\leq 2,0$ млн.грн., кредити, які є незнеціненими).

Разом з тим, на практиці, незважаючи на управління активами на індивідуальній основі, в обліку обсяги резервів часто відображаються згруповано, тобто на портфельній основі.

Взаємозв'язок критеріїв оцінки при групуванні активів наведено на рис. 1.6.

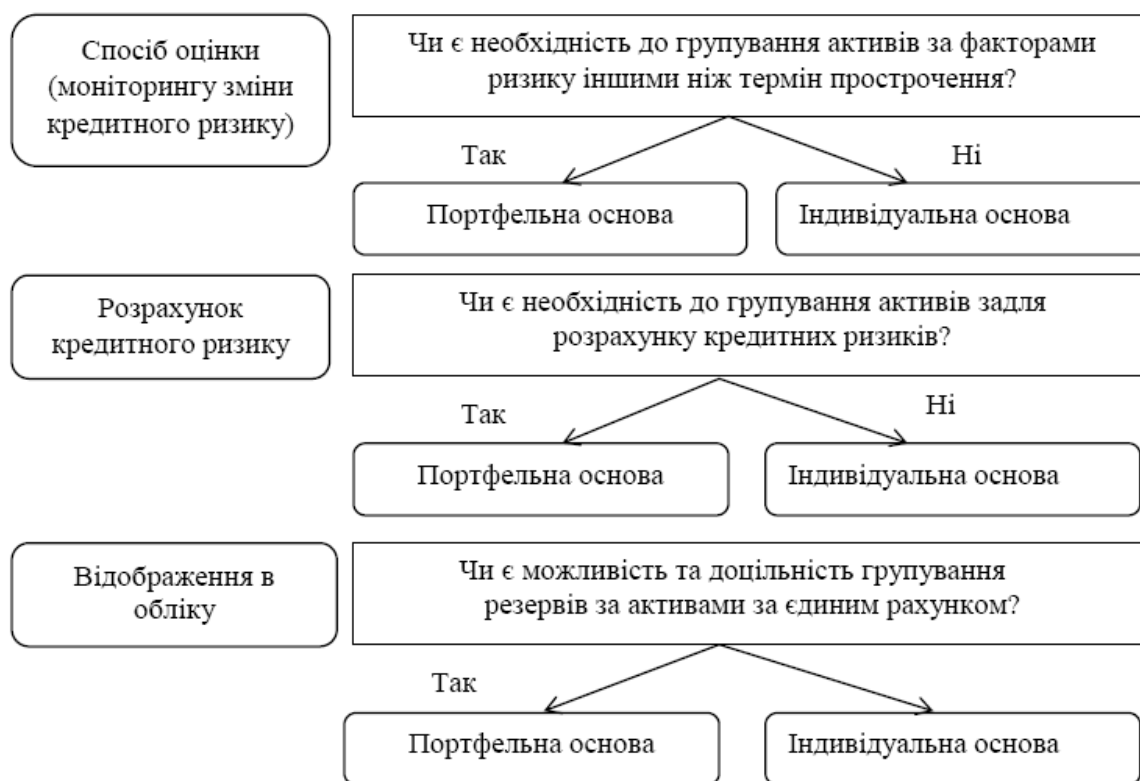


Рис. 1.6. Взаємозв'язок критеріїв оцінки при групуванні активів [60]

Фінансовий облік кредитних операцій юридичних осіб здійснюється за рахунками Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України.

План рахунків забезпечує мультивалютний облік операцій, тобто зміст операцій, розрахунки за якими проводяться в іноземній валюті, відображають на тих самих рахунках, що і за операціями в національній валюті. Такий підхід засвідчує застосування принципу міжнародного обліку – переваги економічного змісту операції над її юридичною формою. Чітко простежуються такі принципи обліку кредитів за Планом рахунків. Так, обліковуючи кредитні операції на рахунках Плану рахунків, насамперед беруть до уваги цільове спрямування кредиту, що має перевагу над його формою.

Для обліку кредитів наданих фізичним особам використовують рахунки 2 класу. На позабалансових рахунках також обліковують операції, які пов'язані з кредитуванням клієнтів: отриману заставу, не сплачені в строк доходи та заборгованість, списана у збиток.

Щодо аналітичного обліку то банк самостійно розробляє внутрішній план аналітичних рахунків завдяки якому надається більш детальна інформація про кожну кредитну інформацію.

Групи рахунків, що відображають кредити юридичним особам (рис. 1.7): за операціями репо – група 201; за врахованими векселями – група 202; за операціями факторингу – група 203; на поточну діяльність – група 206; фінансовий лізинг – група 207.

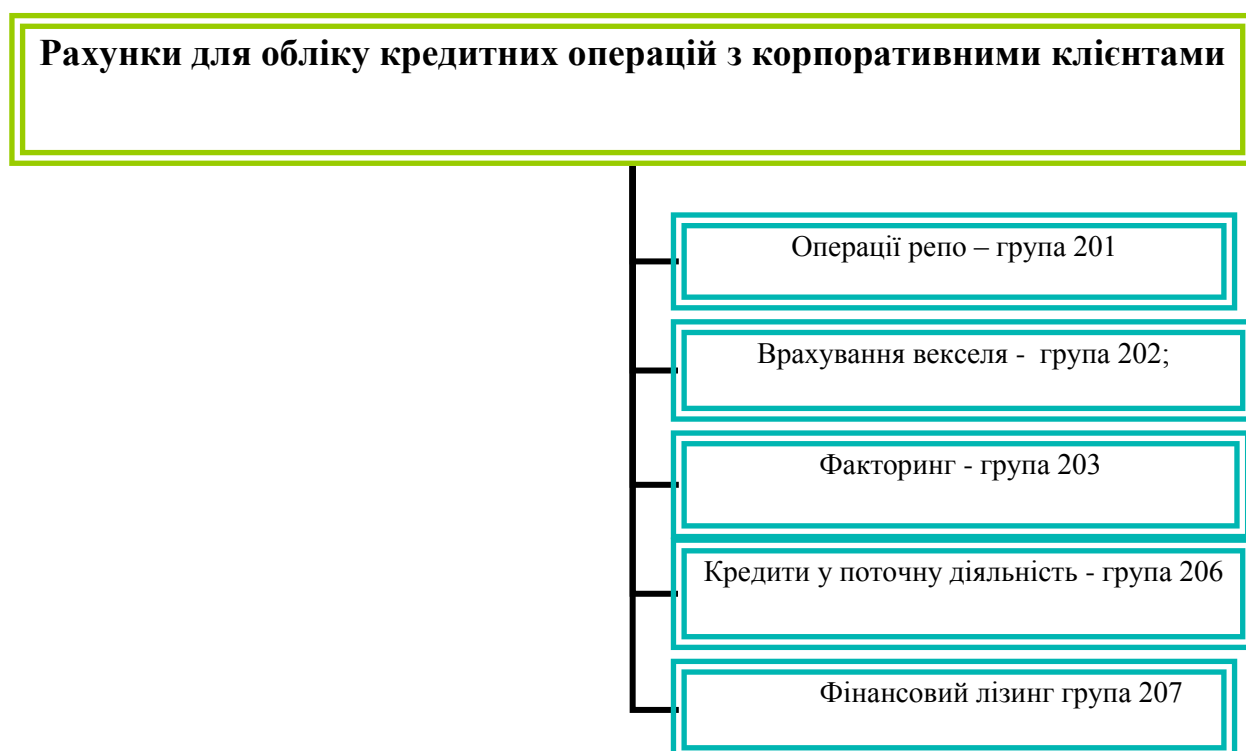


Рис. 1.7. Рахунки для обліку кредитних операцій банку з корпоративними клієнтами

У кожній групі рахунків для відображення конкретних кредитних операцій відокремлюються рахунки для обліку наданих кредитів, неамортизованої премії / або неамортизованого дисконту за наданими кредитами, нарахованих доходів, сформованих резервів.

Бухгалтерський облік кредитних ліній характеризується тим, що на дату укладення договору банк обліковує зобов'язання з кредитування за позабалансовими рахунками. Так, у разі надання кредиту, сума зобов'язання

з кредитування зменшується на суму наданих коштів і відображається в бухгалтерському обліку на балансових рахунках.

В подальшому накопичені інформації про кредитування корпоративних клієнтів в межах окремо визначених рахунків систематизуються в оборотно-сальдовій відомості з подальшим перенесенням до фінансової звітності.

Так, інформацію про кредитну діяльність банку знаходить відображення в таких основних формах звітності, як: звіт про фінансовий стан (структура та обсяг кредитного портфеля), звіт про сукупний дохід (доходи банку за кредитними операціями за їх видами та витрати на формування спеціальних резервів за наданими кредитами). Більш детальну інформацію щодо кредитних операцій банк надає в примітках до фінансової звітності. На основі даних бухгалтерського обліку в обов'язковому порядку також складається статистична звітність, яка подається до Національного банку України.

Таким чином, організація обліку кредитування корпоративних клієнтів банківськими установами здійснюється відповідно до вимог міжнародних стандартів та нормативних актів НБУ. Банки враховуючи специфіку надання кредиту, вимоги до первісної і подальшої їх оцінки, вимог щодо нарахування резервів самостійно обирають систему та підсистеми ведення бухгалтерського обліку, яка має забезпечити єдину методологічну основу в цілому по банку, взаємозв'язок даних синтетичного та аналітичного обліку, а також систематизацію даних за кредитними операціями для прийняття управлінських рішень та складання звітності.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КОРПОРАТИВНИХ КЛІЄНТІВ ПАТ «УКРЕКСІМБАНК»

2.1. Аналіз загального стану діяльності ПАТ «Укрексімбанку»

Перш ніж проаналізувати кредитну діяльність АТ «Укрексімбанку» слід визначитися з загальними тенденціями, що склалися банківському секторі в цілому.

Кредитна активність банківських установ протягом 2017 року зросла. Згідно з даними НБУ, станом на 01.01.2018 р. середня відсоткова ставка за кредитами в національній валюті відповідала 16,7% (17,7% станом на 01.01.2017 р.). Для кредитів в іноземній валюті показник відповідав 6,4% (8,2% станом на 01.01.2017 р.). Зменшенню середньої відсоткової ставки по кредитам сприяло пом'якшення Національним банком монетарної політики у квітні-вересні 2017 року. Протягом 2017 року НБУ 4 рази змінював облікову ставку. Зниження облікової ставки НБУ супроводжувалося також поступовим зниженням вартості кредитного ресурсу на внутрішньому ринку. Як наслідок, спостерігалася тенденція до поступового відродження кредитування. З кінця 2017 року, НБУ взяв курс на підвищення облікової ставки й проведення більш жорсткої монетарної політики. Підвищення облікової ставки сприяє збільшенню привабливості національної валюти для банків [1].

Протягом 2017 року обсяг клієнтського кредитного портфелю збільшився на 3,7% (36,87 млрд. грн.) та станом на 01.01.2018 р. склав 1042,80 млрд. грн. (рис. 2.1). Безпосередньо протягом IV кварталу 2017 року обсяг клієнтського кредитного портфелю збільшився на 4,4% внаслідок відносного зростання вартості валютних кредитів.



Рис. 2.1. Динаміка активів та кредитів банківської системи за 2015-2017 рр.

Курсові коливання виступають основним чинником коливання сукупного обсягу кредитного портфелю протягом року, оскільки близько половини виданих кредитів номіновані в іноземній валюті (46,2% станом на 01.01.2018 р.). Водночас, їхня частка на 01.01.2017 р. відповідала 50,7 % від обсягу виданих кредитів.

Частка проблемних активів залишається досить високою (рис.2.2).

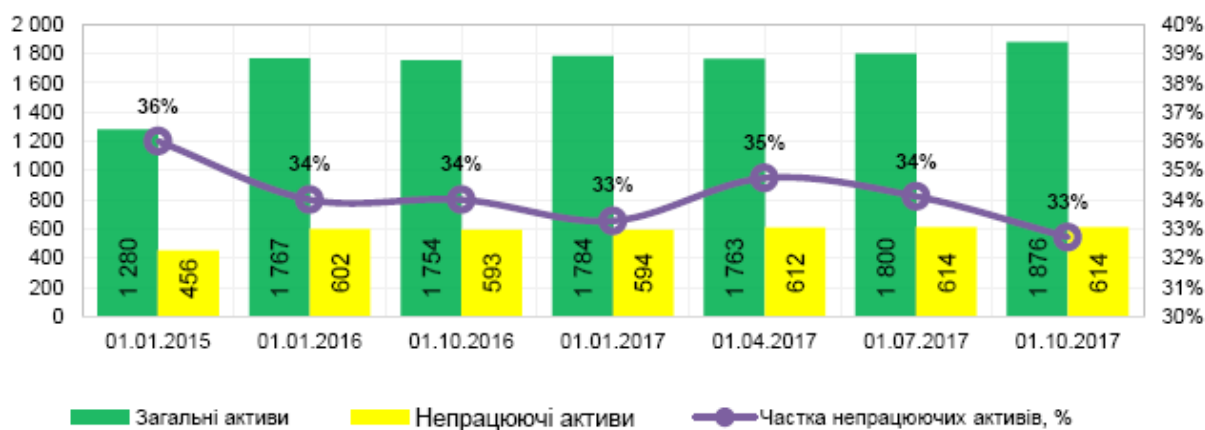


Рис. 2.2. Динаміка частки непрацюючих активів [1]

До основних причин наявності проблемної заборгованості можна віднести: недостатній нагляд з боку регулятора за діяльністю банків, наслідки економічної кризи останніх років, низька якість кредитного портфелю банків. Приріст кількості непрацюючих кредитів також пов'язане із запровадженням

нових підходів щодо оцінки розміру кредитного ризику та зміни класифікації активів (постанова Національного банку №351 «Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями») [44].

Корпоративний клієнтський кредитний портфель за підсумком 2017 р. представлений в основному коротко- та середньостроковими кредитами переважно в гривні (54%) (за цільовим спрямуванням – інші кредити (в т.ч. кредити в поточну діяльність). За результатами 2017 р. середнє значення відсоткової ставки за кредитами, наданими суб'єктам господарювання, складало 14,9% в національній валюті та 6,4% в іноземній валюті (14,6% та 6,4% відповідно на початку 2017 року).

В цілому за 2017 рік обсяг кредитів наданих корпоративним клієнтам збільшився у порівнянні з попереднім роком. Так, станом на 01.01.2018 р. кредити для юридичних осіб склали 870,30 млрд. грн. проти 847,09 млрд. грн. на початок року. Обсяг кредитів, наданих юридичним особам збільшився на 2,7% у порівнянні з початком року.

Отже в цілому в банківській системі склалася позитивна ситуація щодо кредитування корпоративного сектору.

Надалі проаналізуємо загальну діяльність та кредитну діяльність АТ «Укрексімбанку».

Публічне акціонерне товариство «Державний експортно-імпорتنний банк України» – універсальна фінансова установа, 100% статутного капіталу якої належать державі.

Структура АТ «Укрексімбанк» складається з Головного банку, 24 філій та 58 відділень і охоплює практично всю територію України. За кордоном працює 2 представництва банку – у Лондоні та Нью-Йорку. Від дня заснування банк незмінно входить до групи найбільших системних банків України, має розгалужену мережу банків-кореспондентів, яка включає фінансові установи із 110 країн світу [41].

Історично основним видом діяльності «Укресімбанку» є обслуговування експортно-імпортних операцій. Наразі «Укресімбанк» має диверсифіковану клієнтську базу, що включає значну кількість великих промислових і державних підприємств. «Укресімбанк» приймає вклади від фізичних та юридичних осіб, надає кредити, здійснює платіжне обслуговування в Україні та переказ коштів за кордон, операції з обміну іноземних валют, інвестує кошти, здійснює розрахунково-касове обслуговування клієнтів та надає інші банківські послуги.

Однією із головних функцій «Укресімбанку» є сприяння, від імені Уряду України, обслуговуванню кредитних договорів, що підписані Урядом України та урядами інших держав. «Укресімбанк» виступає агентом Уряду України та обслуговує кредити від іноземних фінансових установ у відповідності до зазначених договорів. Метою діяльності «Укресімбанку» (відповідно до Статуту) є створення сприятливих умов для розвитку економіки та підтримки вітчизняного товаровиробника, обслуговування експортно-імпортних операцій, кредитно-фінансова підтримка процесів структурної перебудови, зміцнення та реалізація виробничого і торгового потенціалу галузей економіки та підприємств, що є експортоорієнтованими або провадять діяльність, пов'язану з виробництвом імпортозамінної продукції, а також отримання прибутку в інтересах «Укресімбанку» та його акціонера. «Укресімбанк» складає річну окрему фінансову звітність та річну консолідовану фінансову звітність, яка включає консолідовані показники діяльності «Укресімбанку» та його дочірніх підприємств «Лізингова компанія «Укресімлізинг» та ТОВ «Ексімлізинг».

Дочірнє підприємство «Лізингова компанія «Укресімлізинг», що повністю належить «Укресімбанку», було засноване у 1997 році та зареєстроване в Україні і здійснює торгові та лізингові операції. Дочірнє підприємство ТОВ «Ексімлізинг», що повністю належить «Укресімбанку», було засноване у 2006 році та зареєстроване в Україні і здійснює торгові та лізингові операції.

Органами управління АТ «Укресімбанк» відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність» є Наглядова рада та Правління. Наглядова рада згідно з чинним законодавством до складу Наглядової ради АТ «Укресімбанк» входять 15 членів Наглядової ради, призначених Верховною Радою України, Президентом України та Кабінетом Міністрів України – по п'ять осіб відповідно. До складу Правління банку входять 11 членів, які є співробітниками банку [41].

З метою забезпечення статутної діяльності банку відповідно до законодавства формує капітал. Станом на 30.09.2017 статутний капітал становив 38730042 тис. грн. Станом на 01.01.2017 року статутний капітал складався з 21 208 750 простих іменних акцій (01.01.2016 р.: 14 834 780 простих іменних акцій) номінальною вартістю 1 462,04 гривень кожна. При цьому 21 208 750 простих іменних акцій були повністю сплачені та зареєстровані.

У січні 2016 року статутний капітал банку було збільшено на 9 318 999 тис. грн. шляхом випуску 6 373 970 додаткових акцій існуючої номінальної вартості 1 462,04 гривень кожна із збереженням у власності держави 100 відсотків таких акцій.

Аналогічне збільшення відбувалося в лютому 2017 року – статутний капітал було збільшено на 3 022 000 тис. грн. шляхом випуску 2 066 975 додаткових акцій та у березні 2017 року – статутний капітал було збільшено на 4 700 001 тис. грн. шляхом випуску 3 214 687 додаткових акцій.

Основні показники, що характеризують динаміку пасивів банку побудовані за даними банківського балансу (Додаток А) та наведені в табл. 2.1 та рис. 2.3.

Таблиця 2.1

Загальний аналіз динаміки та структури пасивів ПАТ «Укресімбанку»

Показник и	На 01.01.2017 р.		На 01.01.2018 р.		Відхилення (+, -)		
	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	абсолютне	відносне	за структурою
Власний капітал	5314158	3,31	14036387	8,23	8722229	164,132	4,91
Зобов'язання	155044114	96,69	156555145	91,77	1511031	0,97	-4,91
Разом пасив банку	160358272	100,0	170591532	100,0	10233260	6,38	0

Аналізуючи пасиви банку, слід зазначити, що протягом 2016-2017 років вони збільшились на 10233260 тис. грн. або на 6,38 % і на 01.01.2018 становлять 170591532 тис. грн. Дане збільшення відбулося за рахунок підвищення обсягів власного капіталу на 8722229 тис. грн. або 164,132% та зобов'язань на 1511031 тис. грн. або на 0,97 %.

Взагалі зобов'язання складають найбільшу питому вагу в структурі пасивів як у 2016 так і 2017 рр. – 96,69% і 91,77 % відповідно. Це є свідченням того, що банк є клієнт орієнтованим, та спрямовує усі свої зусилля на розширення клієнтської бази.

Розмір власного капіталу банку збільшився на 8722229 тис. грн., або 164,132%. При цьому частка власного капіталу у складі ресурсної бази банку також збільшилася на 4,91%. Така динаміка власного капіталу є позитивною, оскільки свідчить про збільшення платіжної спроможності банку, його надійності та одночасно привабливості для клієнтів.

Динаміка змін у структурі пасивів банку протягом 2016-2017 рр. представлена на рис. 2.3.

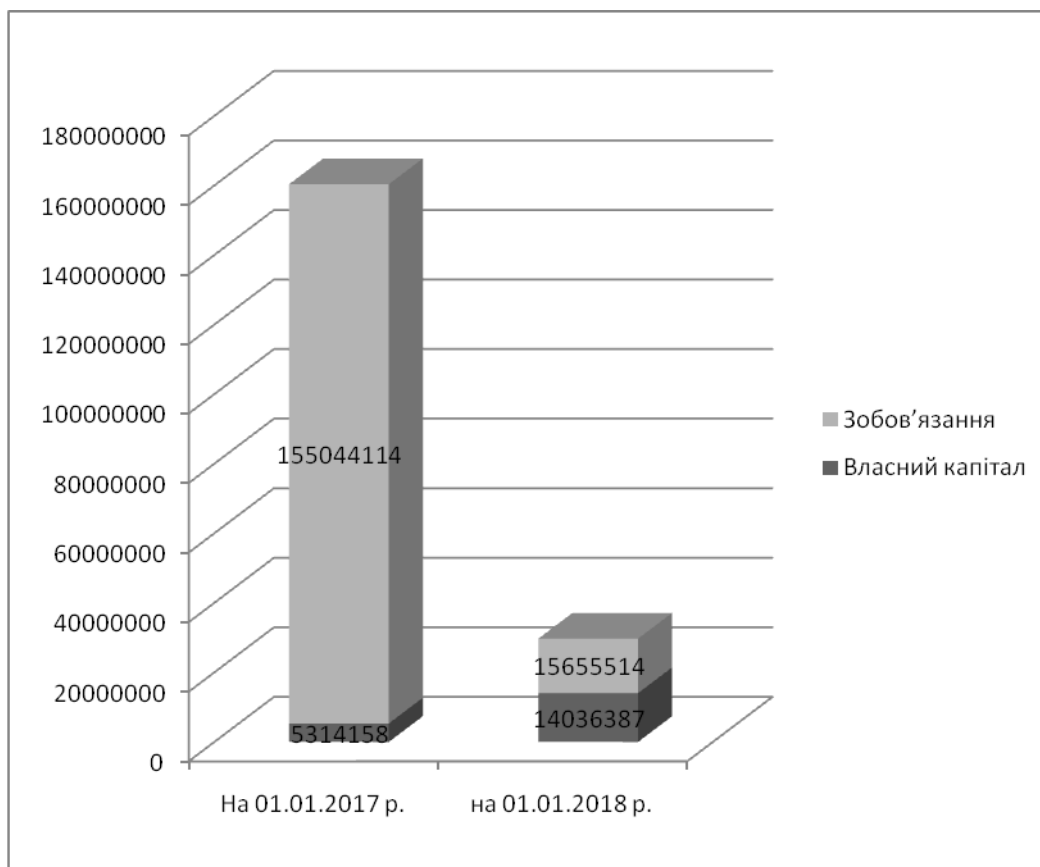


Рис. 2.3. Динаміка змін у структурі пасивів банку протягом 2016-2017 рр.

Наступним кроком дослідження діяльності АТ «Укрексімбанку» є аналіз активних операцій, обсяги та питома вага яких наведена в табл. 2.2 згідно даних банківського балансу (Додаток А).

Таблиця 2.2

Загальний аналіз динаміки та структури активів АТ «Укрексімбанку»

Показники	На 01.01.2017 р.		На 01.01.2018 р.		Відхилення (+, -)		
	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	абсолютне	відносне	за структурою
Грошові кошти та їх еквіваленти	21378517	13,33	19866217	11,65	-1512300	-7,07	-1,69

Заборгованість кредитних установ	1544476	0,96	699739	0,41	-844737	-54,69	-0,55
Кредити клієнтам	58426564	36,44	67581286	39,62	9154722	15,67	3,18
Інвестиційні цінні папери	72396757	45,15	76423022	44,80	4026265	5,56	-0,35
Податкові активи	101677	0,06	122350	0,07	20673	20,33	0,01
Інвестиційна нерухомість	1344074	0,84	1260398	0,74	-83676	-6,23	-0,10
Основні засоби та нематеріальні активи	2147389	1,34	1690466	0,99	-456923	-21,28	-0,35
Інші активи	3018818	1,88	2948054	1,73	-70764	-2,34	-0,15
Разом активів банку	160358272	100	170591532	100	10233260	6,38	0

Протягом аналізованого періоду загальна сума активів АТ «Укресімбанк» збільшилась на 10233260 тис. грн. або на 6,38 % і станом на 01.01.2018 становила 170591532 тис. грн. Загалом збільшення активів банку є позитивним для його майбутньої діяльності. Дане збільшення відбулося здебільшого за рахунок збільшення обсягу інвестиційних цінних паперів, кредитів клієнтів. Питома вага яких в загальному обсязі активів банку станом на 01.01.2018 рік склала 44,80% та 39,62 % відповідно. Збільшення цих видів активів позитивно характеризує активну діяльність банку, оскільки ці активи є найбільш дохідними.

Структура активів АТ «Укресімбанк» на 01.01.2018 року представлена на рис. 2.4.

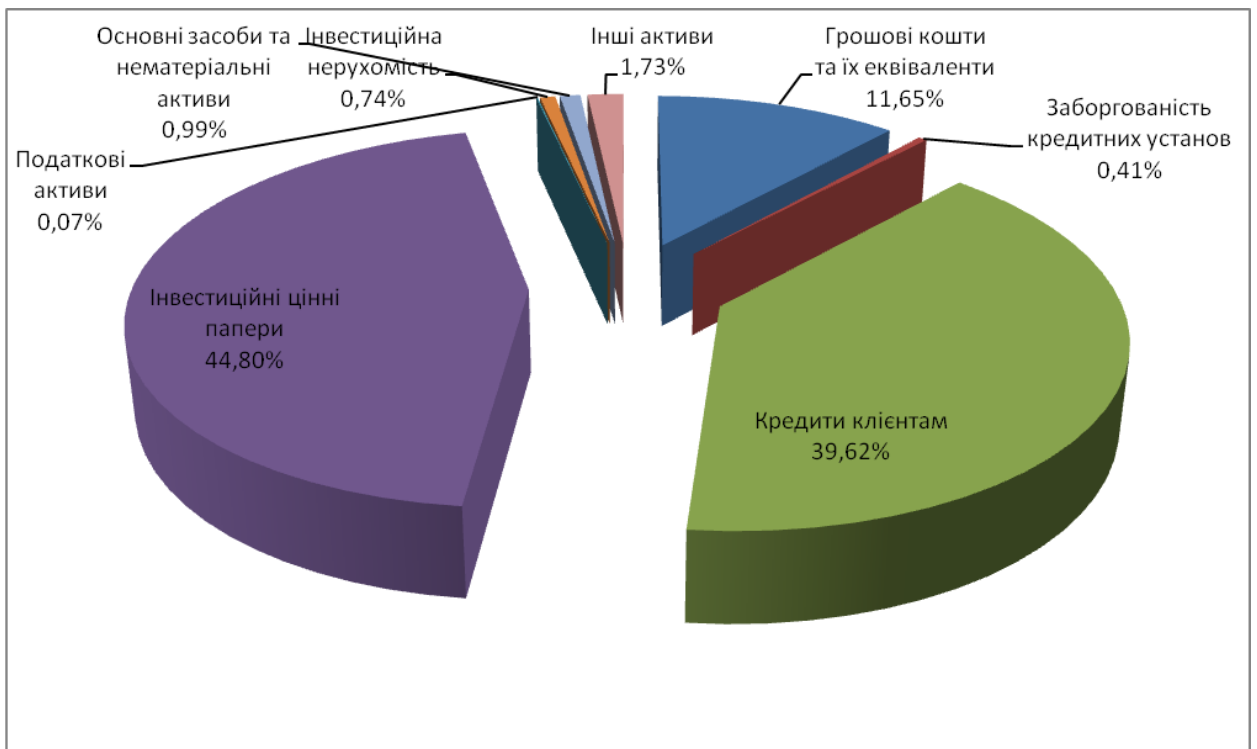


Рис. 2.4. Структура активів АТ «Укресімбанк» на 01.01. 2018 року

Аналіз структури активів банку дозволяє зробити висновок, що активи АТ «Укресімбанк» є диверсифікованими.

Проведений аналіз структури активів АТ «Укресімбанк» дозволив зробити висновки, що значну питому вагу займають кредити клієнтів. Кредитні операції для банку є високодохідними, але й надто ризиковими. Для подальшого дослідження проаналізуємо кредитний портфель банку та напрями його кредитної діяльності більш детально.

Для цього визначимо види кредитних програм, що банк пропонує своїм корпоративним клієнтам.

Так АТ «Укресімбанк» посідає одне з лідируючих місць на ринку кредитування підприємств усіх галузей економіки. Банк активно кредитує підприємства реального сектору економіки, а саме підприємства промисловості та енергетики, оптової та роздрібної торгівлі; сфери послуг, будівництва, сільського господарства.

За обсягами кредитування корпоративних клієнтів банк посідає третє місце серед банків України і входить до трійки системно важливих банків.

Кредитування корпоративного бізнесу є одним із пріоритетних напрямків діяльності АТ «Укресімбанк» і базується на принципах партнерства, що сприяє розвитку економіки України та бізнесу клієнтів.

Банк надає своїм клієнтам широкий спектр кредитних продуктів – від звичайних кредитів і гарантій до міжнародних кредитних ліній і торговельного фінансування.

Пропонуючи кредитні послуги, банк застосовує високі стандарти обслуговування та індивідуальний підхід до кожного клієнта, виходячи з його потреб, особливостей діяльності, та допомагає йому у визначенні та виборі найбільш прийняттого способу фінансування або відповідної кредитної послуги.

Для реалізації планів своїх клієнтів АТ «Укресімбанк» надає такі можливості:

- 1) широкий асортимент кредитних продуктів та гнучкий підхід до клієнтів;
- 2) великі можливості вибору джерел фінансування та валют кредитування;
- 3) роботу в рамках Генеральної угоди, яка укладається на тривалий термін і дозволяє скоротити терміни розгляду окремих кредитних проектів, та мінімізувати витрати позичальників, пов'язані з оформленням договорів забезпечення;
- 4) можливість використання систем дистанційного обслуговування для прискорення документообігу між банком та клієнтами за кредитними операціями.

Для корпоративного бізнесу АТ «Укресімбанк» пропонує наступні види кредитів (рис. 2.5): Овердрафт за рахунками суб'єктів господарської діяльності; Фінансування інвестиційних проектів. Проектне фінансування; Фінансування оборотного капіталу; Кредитування за допомогою платіжних карток.

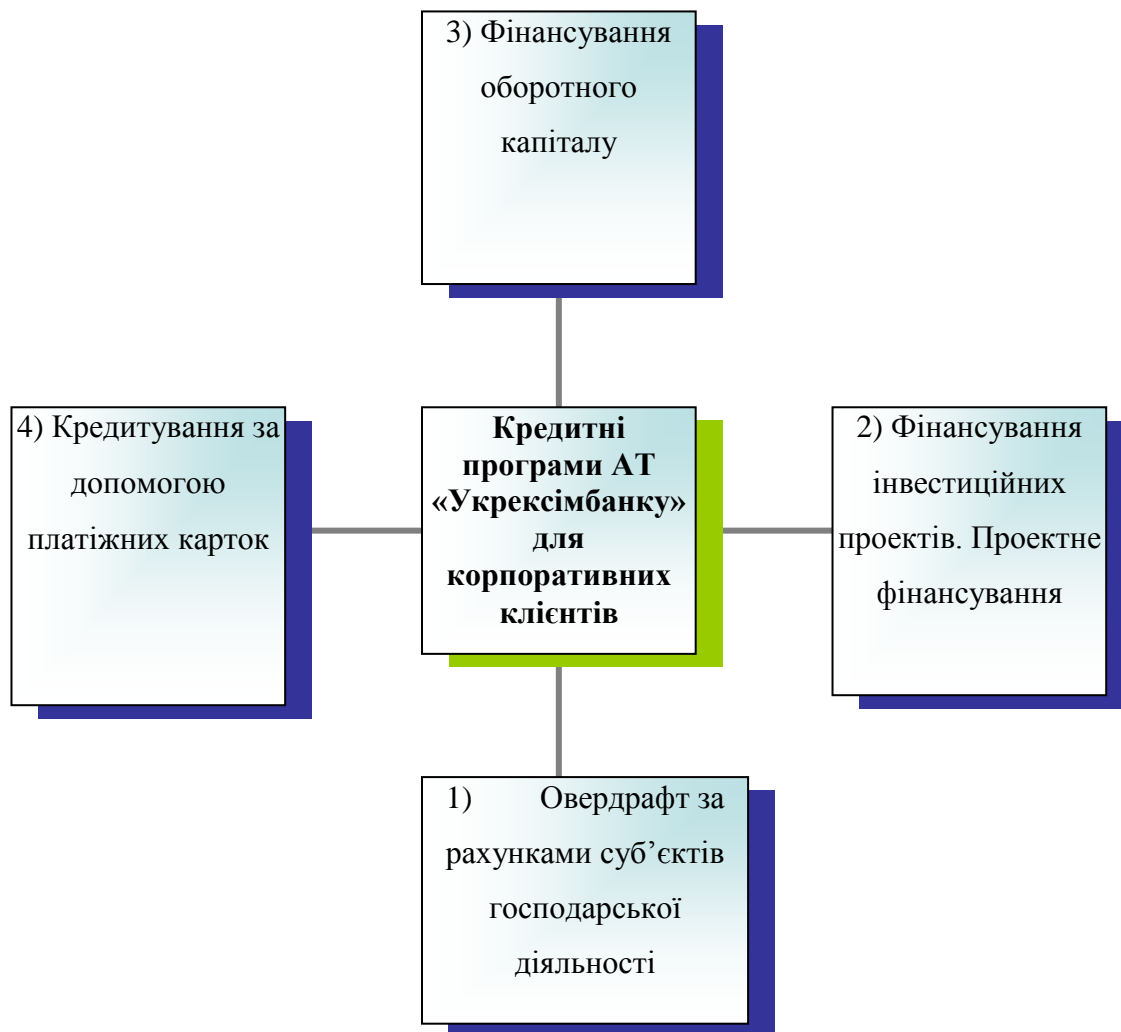


Рис. 2.5. Кредитні програми АТ «Укрексімбанку» для корпоративних клієнтів

Розглянемо більш детально основні кредитні програми для корпоративних клієнтів.

1) Кредити овердрафт – це короткостроковий кредит для поповнення оборотних коштів, який надається для оплати платіжних документів понад залишок коштів на поточному рахунку (позичальника) в межах встановленого ліміту.

Цей продукт надасть можливість клієнтам своєчасно профінансувати поточні чи непередбачені витрати у разі, коли вони перевищують залишок коштів на відкритому в банку рахунку.

Такі кредити мають певні переваги, до яких слід віднести :

- швидкість проведення платежів, оскільки використання кредитних коштів здійснюється з розрахункового рахунку клієнта (можливість використання системи "Клієнт-Банк");
- кредит погашається автоматично – за рахунок щоденних надходжень на рахунок клієнта.

Термін надання кредиту у формі овердрафту - до 12 місяців (з можливістю продовження). Ліміт овердрафту - визначається на підставі даних про фінансовий стан клієнта та залежить від обсягу та динаміки надходжень на рахунок клієнта.

Для надання кредитів овердрафт до клієнта висуваються певні вимоги:

- ✓ суб'єктом кредитування може бути клієнт банку, якому відкрито рахунок у АТ "Укресімбанк";
- ✓ діяльність позичальника повинна забезпечувати постійне надходження коштів на рахунки;
- ✓ цикл виробництва продукції (реалізації товарів) – безперервний;
- ✓ позичальник повинен мати позитивну кредитну історію та ділову репутацію.

2) Наступним видом кредитної програми АТ «Укресімбанк» є фінансування інвестиційних проєктів. Так банк здійснює фінансування середньострокових (строком до 3 років) та довгострокових (строком понад 3 роки) інвестиційних проєктів (купівля нерухомості; купівля землі; придбання обладнання, транспортних засобів; купівля цінних паперів (опціони); фінансування інших інвестиційних цілей.

АТ «Укресімбанк» має значний досвід роботи з інвестиційного кредитування, що є запорукою успіху інвестиційного проєкту клієнта.

З метою підвищення ефективності інвестиційного проєкту свого клієнта АТ «Укресімбанк» забезпечує:

- фінансування масштабних проєктів за рахунок ресурсів, що залучені з міжнародних ринків капіталів;

- можливість використання комбінованих джерел фінансування, а також застосування декількох продуктів одночасно, що дозволяє оптимізувати схему фінансування та здійснити кредитування на більш привабливих для клієнта умовах.

Діють кредити на придбання основних засобів (автотранспорту, сільгосптехніки, обладнання, устаткування) під заставу об'єкта, що купується:

1. строк кредиту – до 5 років (для фінансування міських рад на придбання обладнання – до 10 років);
2. власний (авансовий) внесок – не менше 30% у разі оформлення у забезпечення тільки об'єкта кредитування.

Проектне фінансування є пріоритетним напрямом кредитування для АТ «Укрексімбанк».

Проектне фінансування – це довгостроковий кредит, умовами якого передбачено погашення кредиту за рахунок притоку коштів, отриманих за рахунок впровадження проекту.

За допомогою проектного фінансування від АТ «Укрексімбанк», клієнт отримує реальну можливість здійснити модернізацію або реконструкцію діючого виробництва продукції (надання послуг), організувати виробництво нової продукції (надання послуг), здійснити комплексне фінансування довгострокових інвестиційних проектів для досягнення стратегічних цілей клієнта.

Користуючись програмою проектного фінансування від АТ «Укрексімбанк», клієнт отримує такі переваги:

- ✓ ефективність проекту буде вище за рахунок тривалого терміну кредитування (більше 3 років);
- ✓ можливість встановлення гнучкого графіка погашення кредиту, враховуючи особливості ведення бізнесу клієнта;
- ✓ комплексний та гнучкий підхід до формування забезпечення за кредитом з можливістю поетапного його оформлення.

З метою отримання кредиту клієнт можете надати до Банку наступні документи: клопотання у вільній формі та документи відповідно до Пакету документів для отримання фінансування.

3) Ще одним з популярних кредитних програм, що надає АТ «Укресімбанк» своїм корпоративним клієнтам є кредити на поповнення оборотних коштів. Банк надає суб'єктам господарської діяльності короткострокові (строком до 1 року) кредити на поповнення оборотних коштів з метою закупівлі товарів, сировини, матеріалів, запчастин, напівфабрикатів, оплати послуг тощо.

Користуючись короткостроковими програмами кредитування, клієнт отримує можливість підтримувати ефективність власного бізнесу за рахунок оптимізації використання власних обігових коштів.

Для отримання кредиту необхідно надати до банку такі документи: клопотання у вільній формі та документи відповідно до Пакету документів для отримання фінансування.

Для фінансування оборотного капіталу у АТ «Укресімбанк» також передбачені два спеціалізовані продукти:

- 1) Траншева кредитна лінія;
- 2) Структуроване передекспортне фінансування складських запасів сільськогосподарської продукції та продуктів їх переробки.

4) АТ «Укресімбанк» відкриває кредитні лінії для здійснення розрахунків за допомогою корпоративних платіжних карток. Це дозволить клієнту бути впевненими у тому, що в будь-який час усі витрати, пов'язані з використанням корпоративних платіжних карток, будуть оплачені за рахунок наданого кредиту.

Також можливе відкриття кредитних ліній до зарплатних карткових рахунках працівників підприємства. Це дасть їм змогу планувати власні поточні витрати понад суми заробітної плати, а також формувати власну кредитну історію для подальшого співробітництва з нашим банком. Такі

можливості будуть приємним сюрпризом для співробітників, а також корисним фактом мотивації персоналу з погляду управління підприємством.

АТ «Укресімбанк» здійснює такі види кредитування за допомогою платіжних карток:

- 1) Кредитування по корпоративних рахунках
- 2) Кредитування в рамках «зарплатних» проектів [42]

Враховуючи характер потреб підприємств у кредитних коштах та особливості кредитного проекту, банк може запропонувати клієнту найбільш зручну форму кредитування, а саме:

а) У випадках, коли виникає разова потреба в кредитних коштах, найбільш прийнятною формою кредитування є кредит: надання кредитних коштів здійснюється в межах обумовленої в кредитному договорі суми у національній чи іноземній валюті, а погашення кредиту проводиться відповідно до встановленого графіку.

б) Якщо потреба в кредитних коштах виникає поступово по мірі виконання кредитного проекту (наприклад, при фінансуванні інвестиційного проекту), позичальнику може бути відкрито невідновлювану кредитну лінію - кредит з поетапною «вибіркою» кредитних коштів без можливості повторної вибірки сум, внесених позичальником для погашення кредиту; при цьому, вибірка та погашення кредиту відбувається відповідно до встановленого графіку.

с) У разі якщо позичальник має постійну потребу в кредитних коштах (як правило, це фінансування поточних виробничих потреб підприємства та операції з використанням корпоративних платіжних карток) найбільш доцільною формою кредитування є відновлювана кредитна лінія, відповідно до умов якої внесені позичальником суми коштів в погашення кредиту можуть знову надаватись йому в позику в межах встановленого ліміту кредитування.

Розмір суми кредиту (ліміту кредитної лінії), строки кредитування, графіки надання кредитних коштів та погашення кредитів та інші умови

кредитування визначаються з урахуванням особливостей кредитного проекту, виду діяльності підприємства, обсягів виробництва і реалізації продукції, надходжень на рахунки позичальника, кредитоспроможності позичальника, наявності забезпечення тощо.

Банк здійснює кредитування у національній та іноземній валюті (доларах США, євро, японських єнах та швейцарських франках).

Динаміку кредитів банку наданих юридичним особам порівняно із кредитами наданими іншим категоріям клієнтів юридичним особам за період з 01.01.2017 по 01.01.2018 років можна побачити в табл. 2.3. Таблиця побудована на підставі Додатку Б.

Таблиця 2.3

Аналіз кредитів за категоріями клієнтів АТ «Укрексімбанк» за період з 01.01.2017 по 01.01.2018 рр.

Показники	На 01.01.2017 р.		На 01.01.2018 р.		Відхилення (+, -)		
	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	абсолютне	відносне	за структурою
Юридичні особи	82297425	79,06%	86305984	74,44%	4008559	4,87%	- 4,62%
Державні підприємства	20202683	19,41%	28230283	24,35%	8027600	39,74%	4,94%
Фізичні особи	1333388	1,28%	1382786	1,19%	49398	3,70%	- 0,09%
Муніципальні та комунальні підприємства	256361	0,25%	17090	0,01%	-239271	-93,33%	- 0,23%
Усього	104089857	100	115936143	100	11846286	11,38%	0,00%

Як бачимо, сукупний кредитний портфель АТ «Укрексімбанк» за аналізований період збільшився 11846286 тис грн. або на 11,38 %, що відбулося за рахунок зростання обсягу наданих кредитів юридичним, фізичним особам та державним підприємствам. Обсяги кредитів юридичних осіб за аналізований період збільшилися на 4008559 тис. грн., що свідчить про зростання довіри до банку та збільшення прибутковості даних операцій. Вони складають найбільшу частку в питомій вазі портфеля - 74,44% станом на 01.01.2018 року. Також зросла сума кредитів, наданих державним підприємствам та кредитів, наданих фізичним особам на 39,74% та 3,70% відповідно (рис.2.6).

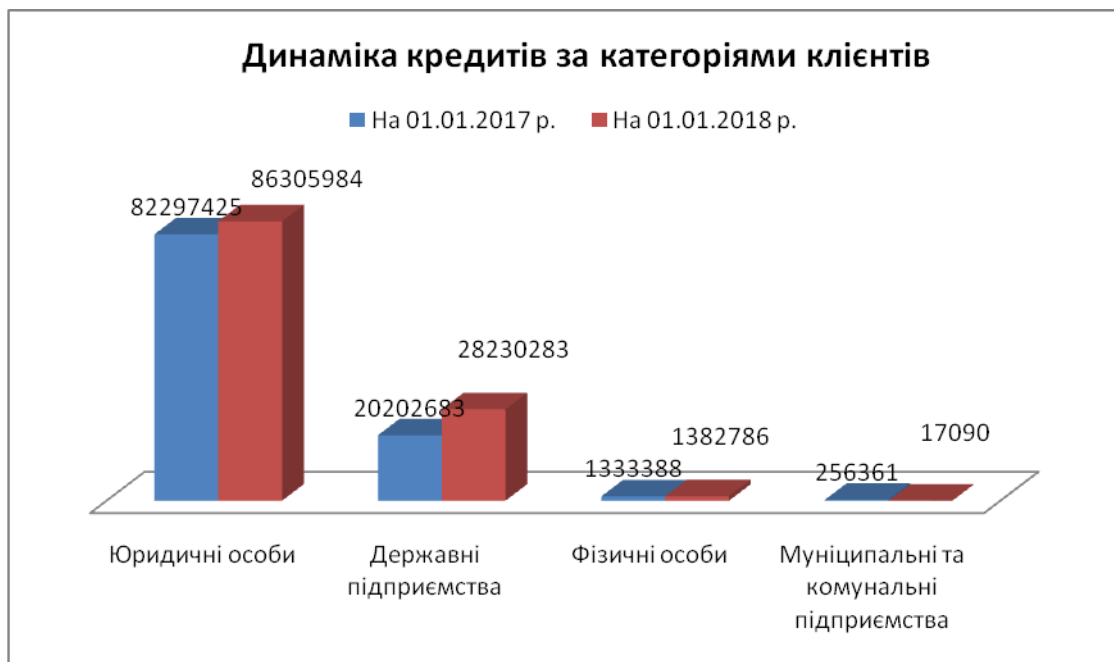


Рис. 2.6. Динаміка кредитів АТ «Укрексімбанку» за категоріями клієнтів у 2016-2017 рр.

З метою визначення ступеня концентрації кредитів за галузями економіки проведмо структурний аналіз кредитного портфеля банку за даними Додатку В (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Аналіз кредитів за галузями економіки АТ «Укрексімбанк»
за 2016-2017рр.

Показники	На 01.01.2017 р.		На 01.01.2018 р.	
	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %
Видобувна галузь	12316287	11,83%	17946195	15,48%
Сільське господарство та харчова промисловість	18629628	17,90%	15701364	13,54%
Торгівля	11814251	11,35%	13426826	11,58%
Хімічна промисловість	9737760	9,36%	10506859	9,06%
Нерухомість	8699429	8,36%	8939303	7,71%
Енергетика	5251422	5,05%	8906034	7,68%
Машинобудування	7664204	7,36%	8536738	7,36%
Будівництво	6122059	5,88%	6454571	5,57%
Металургія	6203169	5,96%	6424502	5,54%
Виробництво будівельних матеріалів	4338374	4,17%	5207854	4,49%
Готелі та ресторани	4337384	4,17%	4667735	4,03%
Виробництво гумової та пластмасової продукції	2623755	2,52%	2540034	2,19%
Транспорт та зв'язок	2032035	1,95%	1676440	1,45%
Фізичні особи	1333388	1,28%	1382786	1,19%
Целюлозо-паперова промисловість	904560	0,87%	1114220	0,96%

Фінансові послуги	512981	0,49%	486456	0,42%
Металообробка	154732	0,15%	369100	0,32%
Інша переробна діяльність	151920	0,15%	365368	0,32%
Легка промисловість	185233	0,18%	347765	0,30%
Деревообробна промисловість	252426	0,24%	292680	0,25%
Інше	824900	0,79%	643313	0,55%
Разом:	104089857	100,00%	115936143	100,00%

Концентрація клієнтського кредитного портфеля станом на 01.01.2017 за галузями економіки наведена на рис. 2.7.

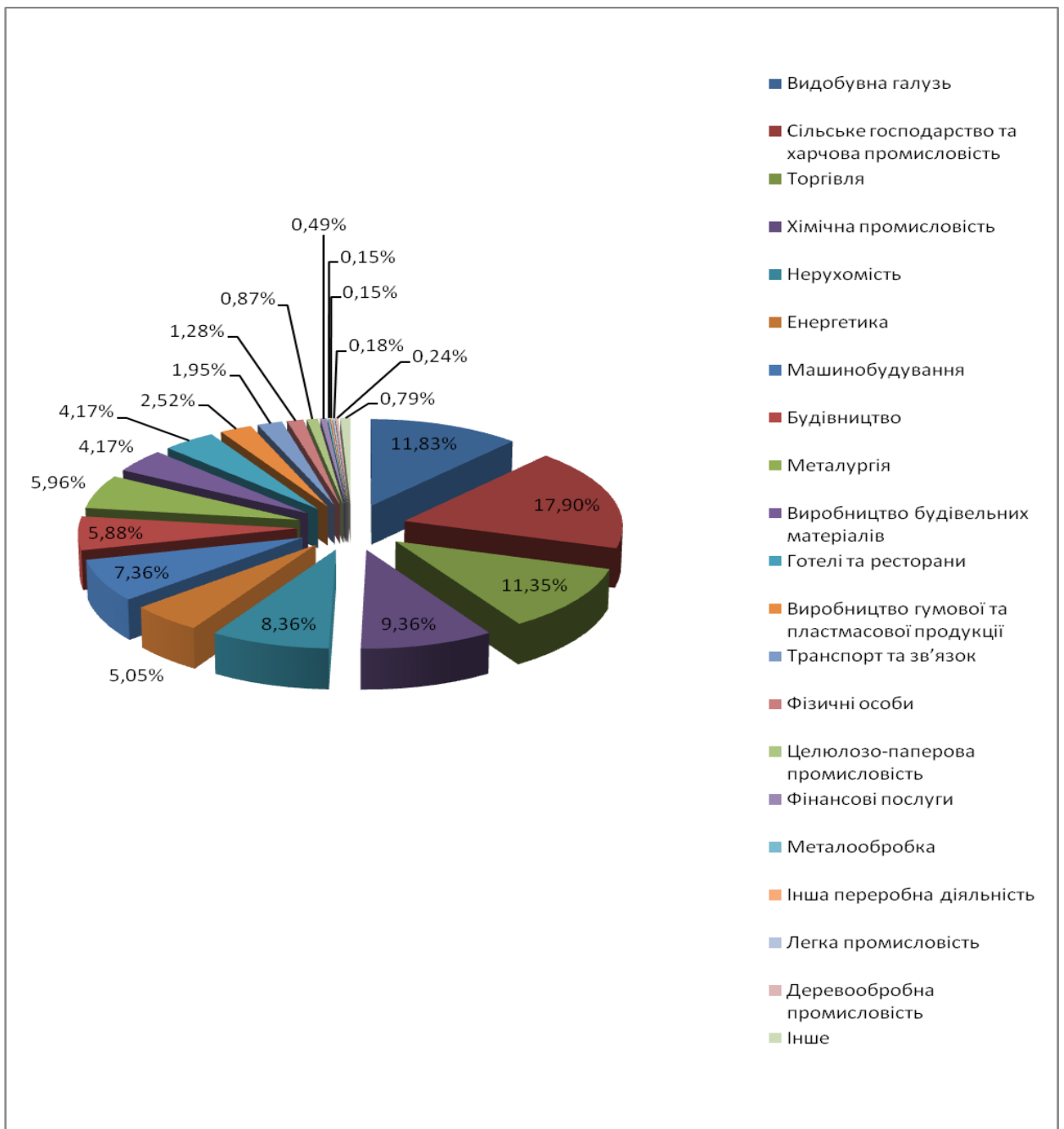


Рис. 2.7. Структура кредитного портфеля банку за галузями економіки на 01.01.2017 року

Аналізуючи структуру кредитного портфеля АТ «Укрексімбанк» у розрізі видів економічної діяльності, можна зробити висновок, що банк диверсифікує вкладення виходячи із доходності та ризику даного сегменту. Отже, найбільшу частку в питомій вазі клієнтського кредитного портфеля становлять кредити на видобувну галузь й сільське господарство та харчову промисловість – 15,48% та 13,54% відповідно. Трохи меншу частку

складають кредити на торгівлю – 11,58% у 2017 році. Далі за величиною йдуть кредити в хімічну промисловість, нерухомість та енергетику.

2.2. Особливості організації обліку кредитування корпоративних клієнтів осіб в банку

Відповідальність за організацію обліку та забезпечення фіксування фактів здійснення кредитних операцій у первинних документах, збереження протягом установленого року опрацьованих документів, реєстрів бухгалтерського обліку та звітності несе директор, який здійснює керівництво. Головний бухгалтер забезпечує дотримання методологічних засад обліку, організацію контролю за відображенням в обліку всіх операцій, які здійснюються, складання та подання у встановлені строки звітності.

Здійснення кредитних операцій з корпоративними клієнтами безпосередньо забезпечують працівники, які виконують функції фронт-офісу та бек-офісу. Функції фронт-офісу виконують: відділ супроводження та документування проектів. Функції бек-офісу виконують: відділ платежів та супроводження операцій і відділ адміністрування кредитів та супроводження карткових операцій операційного управління.

Відділ платежів та супроводження операцій АТ «Укресімбанк» здійснює наступні операції:

- відкриття (закриття, закріплення, перезакріплення) рахунків другого та дев'ятого класу за кредитними та пов'язаними з ними операціями;
- введення та оплата платіжних документів на підставі розпоряджень або службових записок, бухгалтерських довідок щодо кредитних операцій юридичних осіб, в т.ч. в частині формування резервів та списання безнадійної заборгованості за рахунок сформованих резервів;
- нарахування відсотків, комісій та амортизація дисконту/премії за кредитними операціями;

– зміна процентної ставки та строку дії кредитного договору згідно службових записок від структурних підрозділів та підтверджуючих документів; встановлення ліміту овердрафту;

– ведення позабалансового обліку кредитних договорів, договорів застави/іпотеки, поруки та додаткових угод до них в умовній одиниці 1 грн. за кредитами; контроль залишків на транзитних рахунках при супроводженні кредитів (страхової суми, сплаченою страховою компанією та перерахування її згідно розпоряджень відповідних підрозділів;

– надходження сум від виконавчих служб згідно претензійно-позовної роботи та зарахування їх за призначенням згідно розпоряджень відповідних підрозділів.

За кожним працівником відділу закріплюється виконання окремих операцій стосовно кредитування згідно їх посадових інструкцій. Згідно облікової політики банку, критеріями класифікації кредитів з метою обліку є:

- вид контрагента (суб'єкти господарської діяльності, фізичні особи, фінансові та бюджетні організації);
- термін користування кредитними коштами: (короткострокові (не перевищує один рік) та довгострокові (більше одного року);
- цільове призначення;
- стан кредитної заборгованості.

При наданні кредитів банк додержується основних принципів кредитування, перевіряє кредитоспроможність позичальника, додержується встановлених НБУ вимог щодо концентрації ризиків за кредитними операціями.

Документообіг в установах АТ «Укресімбанк» розроблений з урахуванням міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. Керівник та головний бухгалтер установи організують внутрішній документообіг таким чином, щоб наприкінці робочого дня було забезпечене повне завершення ОДБ з надрукуванням вихідних розробок та формуванням щоденного балансу установи банку. Документообіг затверджується керівником банку.

Під час організації обліку кредитних операцій установа здійснює оцінку фінансового стану позичальника. Банк враховують такі основні показники його діяльності, як платоспроможність, фінансова стійкість, обсяг реалізації, собівартість продукції, обороти на рахунках, склад і динаміка заборгованостей, прибутки, збитки та рентабельність, а також ринкова позиція позичальника й ефективність управління.

В АТ «Укрексімбанк» банківський кредит надається суб'єктам кредитування усіх форм власності у тимчасове користування на умовах, передбачених кредитним договором. При цьому кредити надаються з позичкового рахунка, як правило, у безготівковому порядку перерахуванням на поточний рахунок позичальника або шляхом прямої оплати розрахунково-грошових документів за товарно-матеріальні цінності, роботи і послуги, придбані (надані) на умовах договорів і контрактів з постачальниками.

Видача кредиту проводиться одноразово, щоденно або в інші строки, визначені в кредитному договорі, виходячи з потреби в кредиті. Довгострокові кредити можуть надаватися в міру виконання будівельно-монтажних робіт і здійснення затрат (поетапно).

Суб'єктам господарювання із постійним циклом виробництва, а також позичальникам з добрим фінансовим станом, що мають репутацію надійних платників, може бути відкрито «кредитну лінію» - одержання позички в грошовій безготівковій формі в майбутньому частинами в межах заздалегідь визначеної суми і встановленого ліміту, у рахунок якого приймаються до фінансування група договорів і комерційних контрактів. Розмір кредитної лінії, строки її використання, періодичність погашення і відновлення визначаються укладеними договорами, контрактами.

Перш ніж скласти кредитний договір фахівці з кредитування банку проводять відповідну роботу щодо суб'єктів кредитування. Вони оцінюють кредитний проект, після чого ставлять питання перед керівництвом банку про доцільність (чи недоцільність) кредитування клієнта. Повний пакет

необхідних документів для надання кредиту передають до юридичного управління.

В загальному вигляді система облікового відображення кредитування корпоративних клієнтів осіб АТ «Укрексімбанк» обумовлюється основними етапами банківського кредитування (рис 2.8)



Рис. 2.8. Етапи процесу банківського кредитування корпоративних клієнтів в АТ «Укрексімбанк»

Враховуючи визначені етапи організацію обліку кредитних операцій з юридичними особами АТ «Укрексімбанк» можна представити у вигляді етапів (рис. 2.9).

Для здійснення обліку кредитних операцій використовується автоматизована система обліку яка забезпечує хронологічне та систематичне відображення кредитних операцій в регістрах обліку на підставі первинних документів; взаємозв'язок даних синтетичного і аналітичного обліку; збереження узагальненої інформації на машинних носіях (для накопичення та систематизації даних обліку в розрізі показників, необхідних для управління

установою банку, а також складання звітності), а також можливість здійснення подальшого контролю за кредитними операціями.

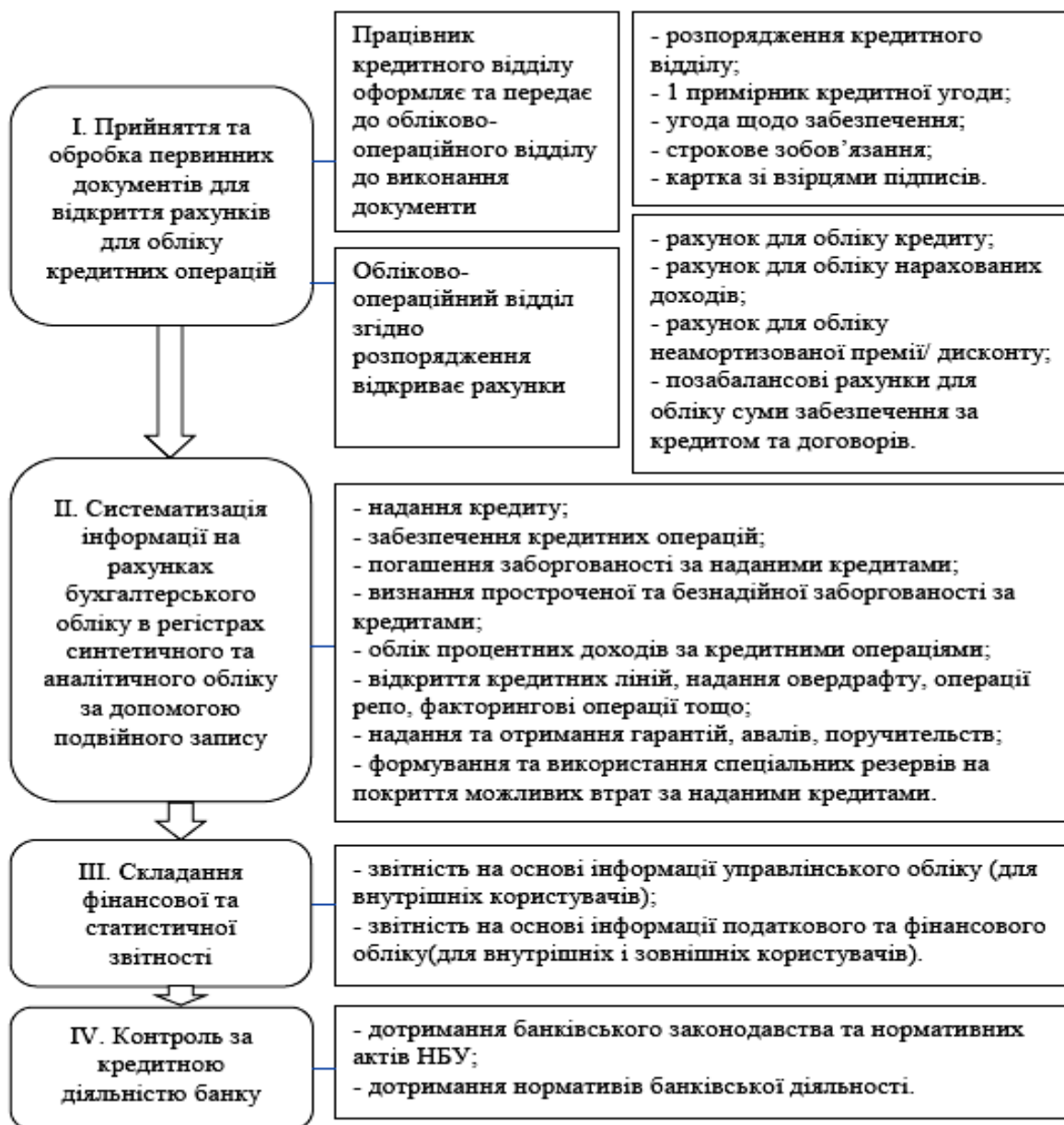


Рис. 2.9. Обліковий процес кредитних операцій АТ «Укрексімбанк»

Щодо етапів здійснення кредитних операцій корпоративних клієнтів у автоматизованому режимі – ОДБ то працівник підрозділу адміністрування кредитів готує розпорядження до операційного підрозділу для клієнтів, які обслуговуються в ОДБ на відкриття позичкового рахунку, рахунку нарахованих доходів/доходів для обліку процентів/комісій (ці рахунки обов'язково вказуються у кредитному договорі працівником підрозділу

адміністрування), рахунку неамортизованого дисконту, позабалансових рахунків для обліку договорів забезпечення (поруки, гарантії, застави). Розпорядження на відкриття рахунку підписується працівником і керівником підрозділу адміністрування. При цьому, всі рахунки відкриваються для кожного кредитного договору окремо. Забороняється повторне використання рахунків, що були відкриті для обліку кредитів за іншими діючими кредитними договорами.

Працівник підрозділу адміністрування кредитів, після отримання кредитної справи та після відкриття необхідних рахунків, здійснює введення умов кредитного договору (інформація про договір, усі параметри аналітичного обліку) в меню «Ведення договорів» програми ОДБ.

Під час відкриття кредитних рахунків в облікову систему вводяться спеціальні обов'язкові параметри: вид кредиту, цільове спрямування кредиту, вид забезпечення, дата видачі кредиту, дата повернення, початковий строк розміщення. Пізніше вони можуть бути доповнені кількістю пролонгацій, категорією ризику й шифром неплатежів.

Перед перерахуванням кредитних коштів позичальнику працівник підрозділу адміністрування кредитів перевіряє дотримання всіх умов видачі кредиту, визначених кредитним договором. При цьому, керівник даного підрозділу перевіряє відповідність основних даних, внесених працівником підрозділу адміністрування в ОДБ, умовам заявки та кредитного договору, а саме: аналітичні параметри кредитного договору; фінансовий рейтинг позичальник; рейтинг застави; ліміт договору; відповідність відкритих рахунків кредитному продукту; правильність основних реквізитів договору.

Документ «розпорядження на видачу кредитних коштів Клієнту», за підписами виконавця та керівника підрозділу адміністрування кредитів, являється документом, що свідчить про контроль всіх аналітичних параметрів кредиту та виконання принципу «4-ох очей».

Перерахування кредитних коштів здійснюється у порядку, передбаченому кредитним договором, шляхом безготівкового перерахування

з позичкового рахунку: за реквізитами договорів, контрактів, розрахункових документів; на поточний рахунок клієнта. Дана операція здійснюється працівником операційного підрозділу шляхом введення меморіального ордера в ОДБ та його оплати.

У 2015 році банк запровадив систему розрахунку ймовірності дефолту (PD) для корпоративних позичальників, яка передбачає розрахунок ймовірності дефолту (PD) та рейтингового класу (PD-Rate) від 1 до 17 (17 градацій).

Політика банку передбачає підтримання чітких та послідовних кредитних рейтингів за кредитним портфелем. Система рейтингів підтримується фінансовими методами аналізу з урахуванням обробленої ринкової інформації для встановлення основних припущень для оцінки ризику сторони під час укладення угоди. Усі внутрішні категорії ризиків визначені згідно з політикою присвоєння рейтингу банку. Відповідні ризик-рейтинги регулярно аналізуються та переглядаються.

Основними судженнями при оцінці зменшення корисності кредитів є визначення того, чи прострочені виплати основної суми заборгованості або процентів за кредитом більші ніж на 90 днів, чи відомо про будь-які труднощі з огляду на грошові потоки контрагентів, зниження кредитного рейтингу або порушення первісних умов відповідного договору. Банк здійснює аналіз зменшення корисності у двох напрямках: створення резерву під зменшення корисності на індивідуальній і сукупній основі (на основі портфелю).

Облік наданих кредитів здійснюється за відповідними балансовими рахунками (в розрізі видів кредитів) 2 класу Плану рахунків відповідно до Інструкції про застосування Плану рахунків, а також на позабалансових рахунках призначених для обліку отриманих гарантії, поручительств, застави, умовних зобов'язань з кредитування та обліку документів і цінностей (рис. 2.10).

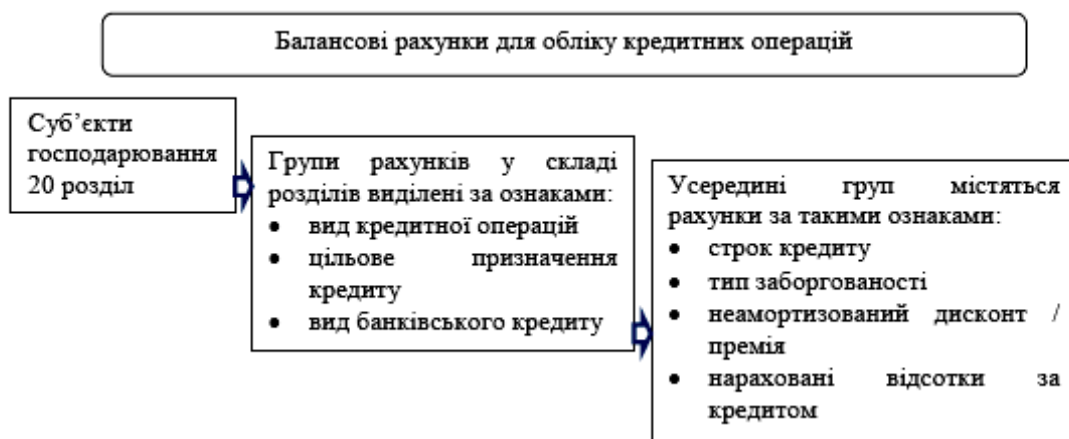


Рис. 2.10. Класифікації балансових рахунків для обліку кредитних операцій

На позабалансових рахунках обліковується справедлива вартість наявного заставного майна (яка в більшості випадків є ринковою вартістю). Справедлива вартість підтверджується документами щодо результатів оцінки/перевірки заставленого майна, що повинна бути перевірена та оформлена відповідно до внутрішнього «Порядку по роботі із заставним майном» (незалежно від договірної вартості), навіть коли такі зміни в договір застави не вносилися.

Важливим при кредитування юридичних осіб є облік застави. Розмір та види застави, що вимагається АТ «Укрексімбанк», залежать від оцінки кредитного ризику контрагента. Банк запровадив основні принципи прийнятності різних видів застави та параметрів оцінки.

Основні види отриманої застави при комерційному кредитуванні включають об'єкти нерухомого майна, запаси та торгова дебіторська заборгованість.

Банк здійснює моніторинг ринкової вартості застави, вимагає додаткової застави згідно з базовими угодами, а також здійснює моніторинг ринкової вартості застави, що отримана, при перевірці достатності резерву під зменшення корисності кредитів.

На позабалансових рахунках обліковується справедлива вартість наявного заставного майна (яка в більшості випадків є ринковою вартістю).

Справедлива вартість підтверджується документами щодо результатів оцінки/перевірки заставленого майна, що повинна бути перевірена та оформлена відповідно до внутрішнього «Порядку по роботі із заставним майном» (незалежно від договірної вартості), навіть коли такі зміни в договір застави не вносилися.

Важливим при кредитування корпоративних клієнтів є облік застави. Розмір та види застави, що вимагається АТ «Укрексімбанк», залежать від оцінки кредитного ризику контрагента. Банк запровадив основні принципи прийнятності різних видів застави та параметрів оцінки.

Основні види отриманої застави при комерційному кредитуванні включають об'єкти нерухомого майна, запаси та торгова дебіторська заборгованість.

Банк здійснює моніторинг ринкової вартості застави, вимагає додаткової застави згідно з базовими угодами, а також здійснює моніторинг ринкової вартості застави, що отримана, при перевірці достатності резерву під зменшення корисності кредитів.

РОЗДІЛ 3. ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ КОНТРОЛЮ КРЕДИТУВАННЯ КОРПОРАТИВНИХ КЛІЄНТІВ БАНКУ

3.1. Особливості організації внутрішнього аудиту операцій щодо кредитування корпоративних клієнтів в банку

Для підвищення ефективності та прибутковості кредитування корпоративних клієнтів банку існує необхідність у постійному контролі як з боку органів нагляду і регулювання так і з боку банківської установи.

Контроль кредитної діяльності має різні форми та види. Залежно від організаційної форми різняться: відомчий контроль, державний контроль та аудиторський.

Відомчий контроль – покладений на міністерства, комітети та інші органи державного управління, які наглядають за діяльністю підпорядкованих їм установ.

Державний – здійснюється відповідними офіційними органами контролю та управління – Державною контрольно-ревізійною службою, Державною податковою адміністрацією та різного роду інспекціями. Аудиторський контроль проводиться незалежними особами - аудиторами, аудиторськими фірмами.

Правилами НБУ передбачено, що банки, починаючи з 2003 р., мають укладати угоди з аудиторськими фірмами, працівники яких сертифіковані за Міжнародними стандартами аудиту. Безпосередньо регулювання аудиторської діяльності в банківській системі України покладено на НБУ, який здійснює сертифікацію аудиторів, аудиторську перевірку банків, приймає нормативні документи, що регулюють аудиторську діяльність у банківській сфері, забезпечує систематичний нагляд за організацією банківського аудиту та сприяє реалізації норм Закону України «Про аудиторську діяльність». Сертифікацію аудиторів банків здійснює Комітет з питань аудиту банків.

Право на проведення аудиторської перевірки банку має аудиторська фірма, внесена до Реєстру аудиторських фірм, які мають право на проведення аудиторських перевірок банків, що ведеться НБУ

Під аудитом кредитних операцій банку потрібно розуміти перевірку даних бухгалтерського обліку і показників фінансової звітності стосовно активних банківських операцій, що пов'язані із наданням кредиту або наданням зобов'язань (гарантії, поручництва, авалю), з метою зниження кредитних ризиків банківської установи та висловлення незалежної думки аудитора про достовірність показників фінансової звітності, обліку банку, а також про відповідність здійснених активних операцій діючому банківському законодавству та внутрішнім Положенням банку.

В загальному вигляді аудит кредитування юридичних осіб банку повинен передбачати три елементи (рис 3.1).

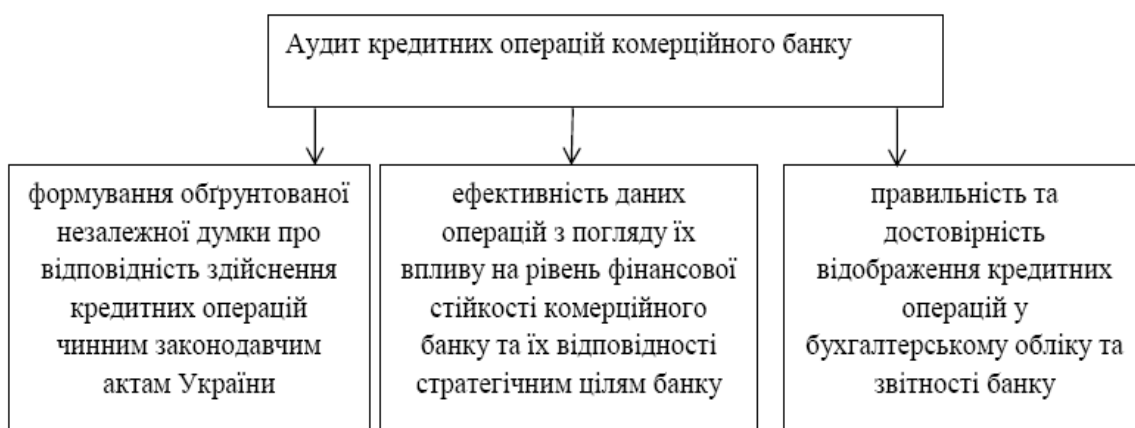


Рис 3.1. Елементи аудиту кредитних операцій банку

Враховуючи відповідні вимоги аудит кредитних операцій повинен забезпечувати:

– контроль за обґрунтованістю надання нових позик та їх умов (виду кредиту, його сумою, строком, ставкою відсотка, забезпеченням, порядком надання та погашення);

- контроль за процесом моніторингу: за зміною фінансового стану позичальника, за цільовим використанням кредиту, за погашенням кредитної заборгованості, за станом забезпечення;
- контроль за формуванням спеціальних резервів;
- контроль за роботою з проблемними кредитами;
- контроль обліку (у тому числі позабалансового, обліку за сумнівними, безнадійними кредитами);
- контроль індивідуального та портфельного кредитного ризику, його концентрації, дотримання встановлених лімітів кредитних операцій [6].

Під час проведення перевірки дотримання юридичних норм кредитних операцій аудиторю необхідно:

а. Перевірити наявність і правильність оформлення кредитних договорів, кредитних справ позичальників і документів, що до них додаються. Для цього необхідно здійснити суцільну або вибіркочу (за умови значного обсягу документації, що перевіряється та за дотримання достатньої репрезентативності вибірки) перевірку кредитних справ позичальника. Результати дослідження необхідно відобразити в робочих документах.

б. Окремо провести детальну перевірку документів, що розкривають зміст наданого позичальником забезпечення кредиту: перевірити відповідність фактичного переліку предметів наданих у заставу з тим, що зазначений у документах; дослідити правову належність майна позичальнику та рівень контролю банку за цим майном. Для цього необхідно дослідити акти, специфікації, технічні та інші документи, що характеризують заставлене майно і у разі необхідності слід відвідати місце зберігання предметів застави та вивчити умови його зберігання [58].

с. Перевірити достовірність наявної у банківській установи інформації про характер господарської діяльності та фактичний фінансовий стан позичальників, поручителів та гарантів за кредитною операцією. При цьому

2) необхідно звернутися до місцевих органів влади за місцем реєстрації таких осіб та до банківських установ за місцем наявності розрахункових, поточних та інших рахунків осіб, отримати інформацію попередніх аудиторських перевірок у разі наявності таких [35].

Основні напрямки отримання інформації для оцінки клієнта:

– інформація, надана клієнтом в його заявці на надання кредиту (в тому числі фінансова звітність, управлінський облік, опису проектів, про рух грошових коштів прогноз і т.д.);

– особисті відносини управління банку і клієнта;

– загальнодоступна інформація (інтернет і засоби масової інформації);

– попередній досвід роботи з клієнтом.

Отже, інформаційними джерелами для перевірки кредитних операцій є:

- нормативні документи Національного банку України;
- угоди про надання кредиту;
- угоди і документи про забезпечення зобов'язань з кредитування;
- кредитні справи клієнтів;
- реєстри бухгалтерського обліку (меморіальні ордери, особисті рахунки, обігово-сальдові відомості);
- баланси клієнтів і банку [40].

При проведенні аудиту кредитних операцій окремої уваги заслуговує резерв на покриття втрат по кредитах і позиках. Враховуючи вимоги сучасного нормативно-правового забезпечення аудиторам необхідно розглядати наступні питання щодо імовірності дефолту, рівня втрат при дефолті, ідентифікації збитків за період.

Аудиторська перевірка ґрунтується на покритті аудиторських ризиків відповідними процедурами. Тобто існує логічна залежність між виконаними діями та ризиком, який ці дії покривають. Програма здійснення аудиту кредитних операцій має бути зорієнтований на оціночну таблицю (табл.3.1).

Механізм перевірки кредитних операцій відповідно до аудиторських ризиків [6]

№ з/п	Аудитором перевіряється	Повинно бути встановлено
1.	Повнота поданих клієнтом документів	Наявність необхідних документів згідно вимог
2.	Обґрунтованість видачі кредитів (забезпеченість): бланкових; банків; під гарантії страхових компаній; під заставу. Рівні) ризику	1. Наявність протоколу засідання кредитного комітету з надання позички 2. Наявність розрахунків ступенів ризику 3. Юридична відповідність кредитних угод або документів, що забезпечують виконання зобов'язань з кредитування
3.	Дотримання визначеного нормативними документами НБУ порядку відкриття, ведення і закриття позичкових рахунків	1. Наявність необхідних документів на відкриття позичкових рахунків 2. Наявність розпорядження керівника банку
4.	Правильність нарахування, оформлення і утримання відсотків за позичками	Відповідність нормативним (рекомендаційним) документам і листам НБУ
5.	Наявність простроченої заборгованості з кредитів; правильність її обліку	1. Дотримання строків пролонгування 2. Своєчасне віднесення до простроченої заборгованості 3. Нарухування відсотків за

		заборгованістю; чи віднесені вони за рахунок власного прибутку
6.	Наявність і своєчасність створення і використання резерву витрат за позичками	1. Можливість 2. Своєчасність 3. Достатність розмірів
7.	Оцінка виданих кредитів за ступенем ризику	1. Проведення розрахунків за 2. Оцінка ризику видачі кредиту
8.	Своєчасність і правильність списання на результати діяльності безнадійно виданих кредитів	1. За рахунок резерву витрат за позичками 2. За рахунок власного прибутку, що залишається в розпорядженні банку (спецфондів)

Зважаючи на значимість та ризиковість операції з кредитування корпоративних клієнтів вагоме значення має організація внутрішнього аудиту цих операцій.

В АТ «Укрексімбанку» розроблена та впровадження багаторівнева система внутрішнього контролю. Банк має складну організаційну структуру, частин функцій із управління ризиками розподілені на всіх ієрархічних рівнях. В структурі банку, окрім інших, як складові системи внутрішнього контролю, департамент внутрішнього аудиту та інші структури, які підпорядковані Правлінню.

Служба внутрішнього аудиту АТ «Укрексімбанк» у своїй роботі керується вимогами законодавчих актів України та нормативно-правових актів Національного банку України; Стандартами Інституту внутрішніх аудиторів щодо професійної практики внутрішнього аудиту, Кодексом етики внутрішніх аудиторів та вимогами міжнародної організації Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (COSO), що наведені у звіті «Внутрішній контроль» та у звіті «Ризик менеджмент корпорацій» та

інших внутрішніх документів (стандарти, програми, методики за напрямками кредитування тощо) доведених Головним Банком.

В АТ «Укрексімбанк» служба внутрішнього аудиту є незалежною в своїй діяльності та безпосередньо підпорядковується начальнику Управління координації аудиту мережі філій головного банку. Підставою для проведення планових аудиторських перевірок є затверджений правлінням та спостережною радою банку річний план. Для дирекції додатковою підставою може бути наказ директора з посиланням на річний план. При цьому в наказ включається перелік підрозділів, які підлягають аудиту, визначається перелік приміщень з обмеженим доступом, в які аудитори у цілях перевірки мають доступи, необхідність забезпечення транспортом, приміщенням, іншими засобами та визначаються особи, відповідальні за забезпечення аудиторів вказаними засобами.

Позапланові/спеціальні перевірки можуть бути ініційовані як службою внутрішнього аудиту дирекції так і головного банку; директором обласної Дирекції. Необхідність проведення даних перевірок в обов'язковому порядку погоджується з головним аудитором банку із внесенням відповідних змін до річного плану перевірок [41].

Затверджений план з розбивкою по місяцях доводиться головним банком на початку кожного року до служби внутрішнього аудиту дирекції в електронному вигляді у базі даних «Audit HandBook», який складається у розрізі полів аудиту на підставі оцінки ризиків: I. Системні тематичні перевірки, до яких відносяться перевірки кредитних операцій; II. Внутрішні перевірки в дирекції.

В АТ «Укрексімбанк» внутрішньо-аудиторська перевірка кредитної діяльності проводиться з такою метою:

– оцінка існуючої практики кредитування, її відповідність чинному законодавству України, вимогам НБУ, діючим регламентам, статуту банку, його стратегії та кредитній політиці;

- оцінка стану системи внутрішнього контролю за кредитними операціями, її адекватності наявним ризикам;
- оцінка рівня ризику кредитного портфеля та визначення підвищених ризиків за певними видами кредитів;
- надання обґрунтованих висновків та конкретних рекомендацій за результатами аудиту з питань покращення системи внутрішнього контролю, зменшення кредитних ризиків, покращення якості кредитного портфеля.

Програма аудиту охоплює такий перелік завдань та напрямків дослідження кредитування корпоративних клієнтів АТ «Укрексімбанк» (рис. 3.2):

- Стан організації кредитної діяльності, оцінка рівня внутрішнього контролю:
 - 1) адекватність комплектації кредитного підрозділу, рівень навантаження працівників, розподіл обов'язків;
 - 2) наявність у філіях кредитних комітетів (комісій), рівень організації та ефективності їх роботи;
 - 3) стан нормативного й методичного забезпечення;

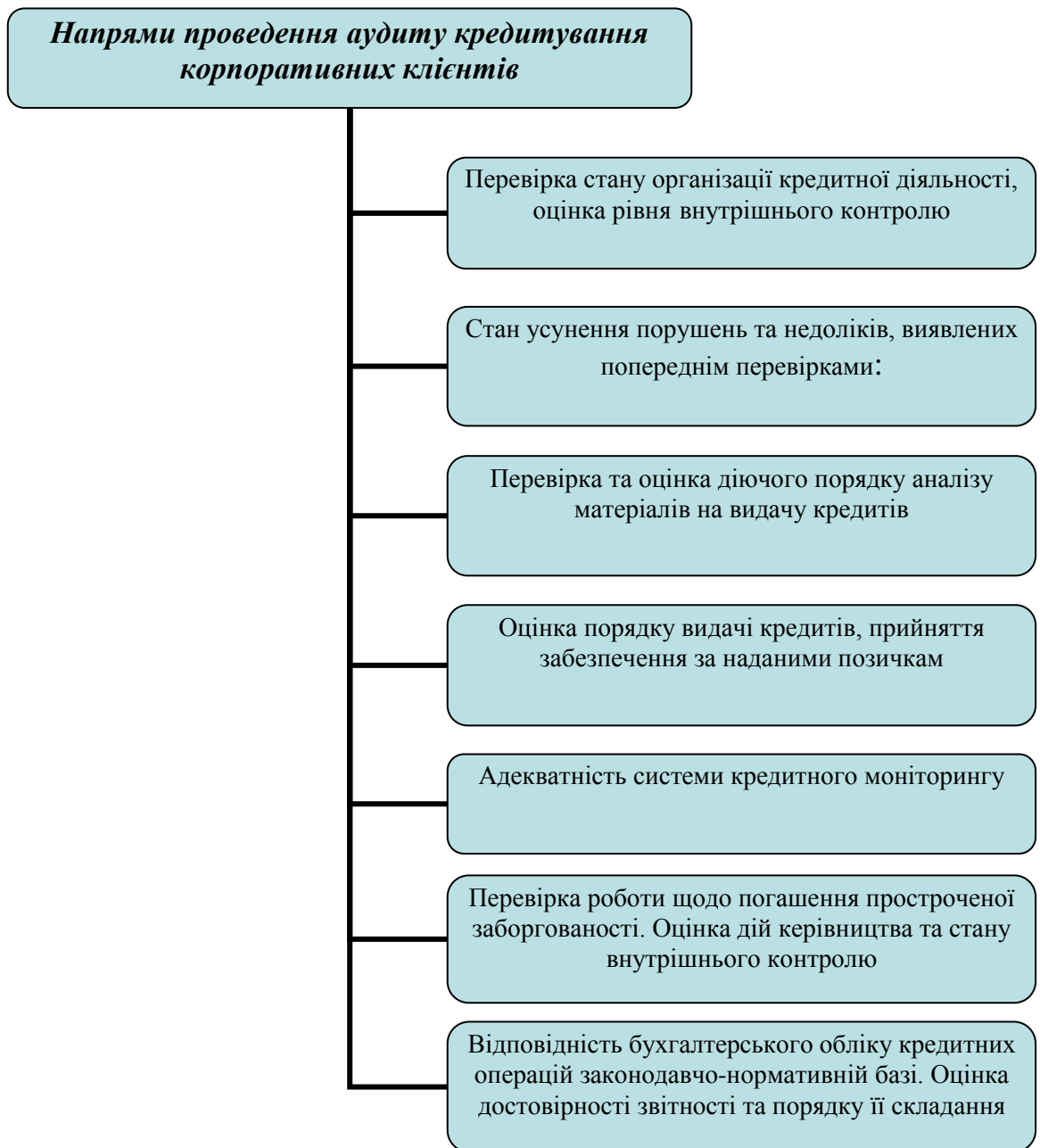


Рис. 3.2. Напрями проведення аудиту кредитування корпоративних клієнтів банку

4) стан контролю за роботою працівників та підпорядкованих підрозділів.

– Стан усунення порушень та недоліків, виявлених попереднім перевірками:

1) аналіз прийнятих керівництвом рішень та вжитих заходів за встановленими попередніми перевірками порушеннями;

2) стан контролю щодо питань, за якими були встановлені порушення та його адекватність відповідно до суттєвості порушень.

– Перевірка та оцінка діючого порядку аналізу матеріалів на видачу кредитів:

1) методика та процедури оцінки фінансового стану та кредитоспроможності позичальника;

2) дотримання кредитними органами своїх повноважень;

3) обґрунтованість прийнятих рішень щодо надання кредиту.

– Оцінка порядку видачі кредитів, прийняття забезпечення за наданими позичками:

1) відповідність укладених договорів типовим формам;

2) відповідність умов договорів прийнятим рішенням;

3) перевірка порядку оцінки та оформлення забезпечення;

4) перевірка діючого порядку та стану внутрішнього контролю за обліком і зберіганням оригіналів договорів за кредитними операціями.

– Адекватність системи кредитного моніторингу:

1) двостороннє дотримання умов кредитних договорів;

2) контроль за цільовим використанням кредитних коштів, станом та умовами збереження заставленого майна;

3) відображення заборгованості за наданими кредитами та застави на відповідних рахунках бухгалтерського обліку;

4) обґрунтованість рішень щодо пролонгації кредитів;

5) дії банку в разі погіршення фінансового стану позичальника;

6) правильність формування резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями.

– Перевірка роботи щодо погашення простроченої заборгованості.

Оцінка дій керівництва та стану внутрішнього контролю:

1) повнота дій та своєчасність реагування;

2) ефективність проведеної банком роботи з погашення простроченої заборгованості, включаючи претензійно-позовні заяви до боржника;

3) порядок визначення потенційно проблемних кредитів, виявлення фактів погашення проблемної заборгованості за рахунок нових кредитів (перекредитування);

4) стан роботи та взаємодії між підрозділами банку при проведенні заходів щодо стягнення простроченої заборгованості.

– Відповідність бухгалтерського обліку кредитних операцій законодавчо-нормативній базі. Оцінка достовірності звітності та порядку її складання.

3.2. Вдосконалення методики аудиту кредитних операцій банку

Однією з основних причин фінансових труднощів і банкрутств банків є низька якість управління кредитними ризиками. Недостатньо кваліфікований підхід до даної проблеми з боку банків проявляється у відсутності продуманої кредитної політики, слабкій розробці процедурних питань кредитування, невмінні або небажанні проводити фінансовий аналіз потенційного позичальника, низьку якість забезпечення наданих кредитів [1, с.220]. Це неминуче призводить до того, що значна частина власних і залучених коштів банків розміщується у високо ризикових кредитних вкладеннях, як правило, з низькою ймовірністю одержання відсотків і погашення основного боргу. Невиправдано високий і слабо контрольований кредитний ризик поступово набуває вирішальне значення для подальшої діяльності банків.

Усунення суттєвих недоліків у кредитній роботі банків з корпоративними клієнтами має сприяти аудиту. У сучасних умовах аудиторські перевірки мають бути орієнтовані не тільки на підтвердження достовірності бухгалтерської звітності банку, а й на глибокий аналіз його діяльності, вивчення ефективності функціонування, побудову перспективних прогнозів. Практика показує, що своєчасне виявлення аудитором проблем у кредитній роботі і його кваліфіковані рекомендації дозволяють банку не

тільки прийняти оперативні заходи щодо виправлення негативної ситуації, але й істотно підвищити загальний рівень кредитної культури [2, с. 163]

Ухвалення стандартів аудиторської діяльності, у тому числі в сфері банківського аудиту, підвищення вимог до якості аудиторських перевірок банків з боку НБУ, конкуренція на ринку аудиторських послуг визначили необхідність подальшого розвитку теорії та вдосконалення методики аудиту банку, в тому числі аудиту кредитних операцій як найважливішого його елемента [6, с. 247].

Необхідність розвитку та вдосконалення підходів, методики внутрішнього аудиту як вагової складової системи внутрішнього контролю банку обумовлена потребами зниження ризиків у банківській діяльності.

Опрацювання процедур внутрішнього аудиту спрямоване на розуміння керівництвом та працівниками банку їх необхідності як послуги, яка поки що використовується не повною мірою через неоднозначне тлумачення об'єктів внутрішнього аудиту у банках [7, с. 305].

Процес побудови ефективної системи внутрішнього контролю кредитних операцій, що відповідає характеру та особливостям банку, вимагає розуміння значущості всіх змін в організації управління і контролю (перерозподіл повноважень, актуалізацію внутрішніх нормативних документів, вироблення систем оцінки та ін.) [8, с. 105].

При модернізації системи внутрішнього контролю кредитних операцій необхідно звернути увагу на те, що ефективна система повинна не тільки запобігати зловживанням, а й сприяти ефективному здійсненню бізнес-операцій шляхом вбудовування внутрішнього контролю в усі бізнес-процеси, своєчасної оцінки ризиків та аудиту ефективності заходів контролю [9, с. 118].

Організація внутрішнього аудиту передбачає його здійснення у певній послідовності, за етапами.

У процесі проведення перевірки організації внутрішнього контролю кредитних операцій в банку запропонований системний підхід до планування

і проведення окремих перевірок, схематичне уявлення якого представлено на рис. 3.3.



Рис. 3.3. Етапи проведення аудиту кредитних операцій з корпоративними клієнтами банку

Першим і відповідальним етапом аудиторської перевірки виступає планування, оскільки від якості його виконання залежить ефективність всієї подальшої роботи аудитора[10, с.203]. На цьому етапі здійснюються насамперед заходи, пов'язані з попередньою підготовкою: ознайомленням з

об'єктом аудиту, проводиться вибір виду перевірки, оцінка необхідних ресурсів і складання переліку витрат (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Планування аудиторської перевірки кредитних операцій

№	Розділи перевірки першого етапу	Аудиторські процедури
1	Ініціювання проведення перевірки	Планова перевірка
		За завданням керівництва
		Виявлення зловживань
		Компрометація системи контролю
2	Попереднє ознайомлення з об'єктом перевірки	законодавство і нормативні матеріали
		фінансова інформація
		зміна у кадровому складі
		результати попередніх перевірок
3	Підготовча стадія	<i>Визначення:</i>
		Характеру операцій (за видами наданих продуктів і послуг кредитного характеру)
		Рівня суттєвості
		Актуальності складу системи
		Відомих недоліків контролю
		Періоду, що перевіряється
4	Вибір виду аудиту	Комплексний
		Окремого направлення (відбір специфічних видів діяльності, враховуючи межі кредитного ризику, стурбованість керівництва результатами роботи того чи іншого підрозділу банку)

5	Оцінка потреби в аудиторських ресурсах	Оцінка:
		Кваліфікації/наявності співробітників
		Вимог регулюючих органів
		Виконання рекомендацій попередньої перевірки
6	Складання плану і програми аудиту	Складання плану затрат і графіка перевірки
		Складання програми перевірки

Другий етап включає в себе збір даних, ознайомлення з підрозділами, що перевіряються, вивчення і опис загальних принципів вже існуючого контролю, контрольного середовища, а також вибіркова перевірка окремих напрямків діяльності щодо забезпечення кредитних операцій (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Характеристика другого етапу аудиту кредитних операцій - Збір аудиторських доказів

№	Розділи перевірки другого етапу	Аудиторські процедури
1	Попередня зустріч з підрозділами, які перевіряються	Вручення повідомлення про перевірку
		Запит необхідної інформації і звітності
2	Збір даних	Бесіди з керівництвом і співробітниками
		Спостереження за роботою підрозділів, що перевіряються (огляд діяльності підрозділів та конкретних позичальників)
		Аналіз даних фінансової/управлінської звітності (перевірка окремих рахунків, наприклад, коефіцієнтів кредитоспроможності позичальників)
3	Опис і документування загальних принципів існуючого контролю	Опис принципів існуючого контролю кредитних операцій
		Відповіді на контрольні питання з доданням підтверджуючих документів:

		<ul style="list-style-type: none"> ✓ змісту в кредитних договорах та додатках детальної інформації щодо сукупної вартості кредиту з урахуванням процентної ставки за ним, вартості всіх супутніх послуг, а також інших фінансових зобов'язань споживача; ✓ діяльності кредитного комітету та кредитного підрозділу банку; ✓ перевірки відповідальними працівниками звітів для виявлення можливих порушень; ✓ ведення кредитних справ клієнтів; ✓ системи контролю за кредитними операціями (у т.ч. за проблемними кредитами); ✓ розміру проблемних кредитів, тенденції щодо їх збільшення, зменшення; ✓ формування резервів для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями
4	Вибіркова перевірка кредитних операцій (діяльності)	Опитування, спостереження і аналіз операцій/діяльності, які перевіряються
		Вивчення аудиторських доказів
		Вибіркова перевірка операцій/діяльності вибірково вибираються кредитні справи, які будуть аналізуватися детальніше. Під час перевірки відібраних кредитних справ позичальника, службі внутрішнього аудиту Дирекції доцільно заповнювати по кожному позичальнику робочий документ кредитування юридичних осіб
6	Складання плану і програми аудиту	Складання плану затрат і графіка перевірки
		Складання програми перевірки

Третій етап є основним, оскільки включає в себе оцінку принципів організації внутрішнього контролю кредитних операцій, яка полягає в виявленні наявних недоліків в роботі існуючого внутрішнього аудиту, а також розробці рекомендацій, необхідних для їх виправлення (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Характеристика третього етапу аудиторської перевірки

№	Розділи перевірки третього етапу	Аудиторські процедури
---	----------------------------------	-----------------------

1	Оцінка принципів організованого внутрішнього контролю кредитних операцій	Відповідність відповідей на контрольні питання вимогам нормативних документів
		Виявлення:
		Слабких місць, які вимагають посилення контролю
		Невиконання вимог нормативних документів
		Низької ефективності роботи тощо
2	Визначення необхідних засобів контролю, значних недоліків і основних ділянок неефективної роботи	Документальне оформлення виявлених недоліків
		Визначення:
		Суттєвості виявлених недоліків для системи внутрішнього контролю
		Характеру засобів контролю чи недоліків
3	Підтвердження доказами наявності значних недоліків і ділянок неефективного ведення кредитних операцій	Документально підтвердити причини виявлених недоліків
		Зібрати необхідні докази
		Визначити можливі наслідки виявлених ризиків
4	Вибіркова перевірка кредитних операцій (діяльності)	Опитування, спостереження і аналіз операцій/діяльності, які перевіряються
		Вивчення аудиторських доказів Вибіркова перевірка операцій/діяльності
6	Складання плану і програми аудиту	Складання плану затрат і графіка перевірки
		Складання програми перевірки

На четвертому етапі аудитор виробляє рекомендації, реалізація яких повинна дозволити не допустити повторення виявлених порушень і якісно підвищити рівень внутрішнього контролю на ділянці, що перевіряється (табл.3.5).

Таблиця 3.5

Розробка рекомендацій по виправленню виявлених недоліків

№	Розділи проведення четвертого етапу	Аудиторські процедури
1	Розробка рекомендацій по виправленню недоліків	При необхідності ввести обмеження в практичну роботу і ресурси
		Розробити рекомендації по усуненню виявлених недоліків
2	Обрання підрозділів	Визначити підрозділи, відповідальні за виконання операцій
		Розподілити відповідальність між підрозділами
		Узгодити з підрозділами надані рекомендації
3	Визначення часу, необхідного для виконання рекомендацій	Визначити строки виконання виданих рекомендацій
		Узгодити строки з підрозділами

На п'ятому етапі відбувається формування звіту і висновків про стан існуючої системи внутрішнього контролю кредитних операцій, узгодження звіту з керівником підрозділу, що перевіряється, подання остаточного варіанту звіту про результати проведеної перевірки керівництву Банку (табл. 3.6).

Таблиця 3.6

Формування звіту і висновків про стан існуючої системи внутрішнього контролю кредитних операцій

№	Розділи перевірки п'ятого етапу аудиту	Аудиторські процедури
1	Формування звіту	Формування висновків про стан системи внутрішнього контролю кредитних операцій
		Представлення результатів оцінки і рекомендацій
		Визначення строків для усунення виявлених недоліків
2	Узгодження проекту звіту з керівництвом підприємства, що перевіряється	Узгодження висновків про стан системи внутрішнього контролю
		Узгодження результатів оцінки і рекомендацій
3	Надання керівництву Банку кінцевого звіту про результати виконаної перевірки	Надання звіту керівництву, в також підрозділу, що перевірявся, з метою досягнення найкращого результату у виправленні виявлених недоліків

На шостому етапі відбувається внесення структурними підрозділами комерційного банку змін до системи внутрішнього контролю на своїй ділянці відповідальності та внесення змін до внутрішніх нормативних документів. Служба внутрішнього контролю (аудиту) контролює виконання виданих рекомендацій і доповідає керівництву про хід їх виконання (табл. 3.7).

Таблиця 3.7

Внесення змін в систему внутрішнього контролю кредитних операцій та контроль за виконанням рекомендацій

№	Розділи проведення заключного етапу	Аудиторські процедури
1	Виконання	Внести зміни в систему внутрішнього

	рекомендацій	контролю
		Актуалізувати внутрішні нормативні документи
2	Надання звіту службі внутрішнього контролю (аудиту)	Підрозділ надає звіт про виконання рекомендацій
		Контроль за своєчасним виконанням рекомендацій
3	Надання керівництву Банку звіту виконання/невиконання рекомендацій	Перевірка виконання рекомендацій
		Надання керівництву Банку звіту виконання/невиконання рекомендацій

Таким чином, запропонована цілісна система з проведення внутрішнього аудиту кредитних операцій є універсальною і може бути застосована не лише в АТ «Укрксімбанку». При здійсненні аудиту кредитних операцій застосовується послідовний підхід. Новизна рішення даного завдання з наукової точки зору полягає в тому, що закріплення і узаконення етапів і схем проведення аудиту кредитних операцій дозволить зовнішнім контролюючим органам, а також власникам / топ-менеджменту АТ «Укрксімбанку» застосувати стандартизовані методи оцінки ефективності створеної в банку системи внутрішнього контролю, а також безпомилково визначити «вузькі місця» даної системи. Крім того, запропонована однакова система поетапного аудиту кредитних операцій банку дозволить більш коректно і оперативно надавати відповіді на запити різних зовнішніх контролюючих органів.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження щодо особливостей організації обліку та контролю кредитних операцій з корпоративними клієнтами АТ «Укресімбанку» можна зробити такі висновки.

Кредитування є одним з основних напрямів діяльності банку. Здійснення кредитних операцій варто розглядати як визначальну складову банківського менеджменту, оскільки надані кредити корпоративним клієнтам становлять основну частину в банківських активах, а процентні доходи і витрати на формування резервів під кредити є вагомими чинниками прибутковості банків.

Аналіз різних точок зору та діючого законодавства дозволив визначити сутність кредитних операцій як вид активних банківських операцій, пов'язаних із розміщенням залучених банком коштів шляхом їх надання в тимчасове користування, прийняттям зобов'язання придбати право вимоги боргу або прийняттям зобов'язань про надання коштів (гарантії, поручительства, авалю) за настання умов, передбачених кредитною угодою.

На організацію кредитних відносин банку та клієнтів впливають як нормативно-інструктивні документи, так і сукупність інших факторів.

Організація обліку кредитування корпоративних клієнтів повинна забезпечити єдину методологію синтетичного і аналітичного обліку, а також узагальнення інформації для прийняття управлінських рішень та складання як внутрішньої, так і зовнішньої звітності та базуватися на послідовності відображення в обліку кредитних операцій.

Перш ніж проаналізувати кредитну діяльність АТ «Укресімбанку» слід визначитися з загальними тенденціями, що склалися банківському секторі в цілому.

Так, протягом 2017 року обсяг клієнтського кредитного портфелю збільшився на 3,7% та станом на 01.01.2018 р. склав 1042,80 млрд. грн. Безпосередньо протягом IV кварталу 2017 року обсяг клієнтського

кредитного портфелю збільшився на 4,4% внаслідок відносного зростання вартості валютних кредитів.

Аналіз структури пасивів АТ «Укрексімбанк» за 2016-2017 рр. дозволив визначити, що зобов'язання складають найбільшу питому вагу в структурі пасивів як у 2016 так і 2017 рр. – 96,69% і 91,77 % відповідно. Це є свідченням того, що банк є клієнт орієнтованим, та спрямовує усі свої зусилля на розширення клієнтської бази. При цьому При цьому частка власного капіталу у складі ресурсної бази банку також збільшилася на 4,91%. Така динаміка власного капіталу є позитивною, оскільки свідчить про збільшення платіжної спроможності банку, його надійності та одночасно привабливості для клієнтів.

Аналіз динаміки та структури активів АТ «Укрексімбанку» показав, загальний приріст активів, що є позитивним для його майбутньої діяльності. Дане збільшення відбулося здебільшого за рахунок збільшення обсягу інвестиційних цінних паперів, кредитів клієнтів, які є найбільш прибутковими активами. Аналіз структури активів банку дозволяє зробити висновок, що активи АТ «Укрексімбанк» є диверсифікованими.

Досліджуючи кредитну діяльність АТ «Укрексімбанк» слід зазначити, що він посідає одне з лідируючих місць на ринку кредитування підприємств усіх галузей економіки. Банк активно кредитує підприємства реального сектору економіки, а саме підприємства промисловості та енергетики, оптової та роздрібної торгівлі; сфери послуг, будівництва, сільського господарства. За обсягами кредитування корпоративних клієнтів банк посідає третє місце серед банків України і входить до трійки системно важливих банків. Кредитування корпоративного бізнесу є одним із пріоритетних напрямків діяльності АТ «Укрексімбанк» і базується на принципах партнерства, що сприяє розвитку економіки України та бізнесу клієнтів.

Для корпоративного бізнесу АТ «Укрексімбанк» пропонує наступні види кредитів: Овердрафт за рахунками суб'єктів господарської діяльності;

Фінансування інвестиційних проектів. Проектне фінансування; Фінансування оборотного капіталу; Кредитування за допомогою платіжних карток.

Аналіз структури кредитного портфеля банку за типами клієнтів показав загальну позитивну тенденцію, проте головний акцент при кредитуванні банк робить на корпоративних клієнтів.

Здійснення кредитних операцій з корпоративними клієнтами безпосередньо забезпечують працівники, які виконують функції фронт-офісу та бек-офісу. Документообіг в установах АТ «Укрексімбанк» розроблений з урахуванням міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. В загальному вигляді система облікового відображення кредитування корпоративних клієнтів осіб АТ «Укрексімбанк» обумовлюється основними етапами банківського кредитування.

Для підвищення ефективності та прибутковості кредитування корпоративних клієнтів банку існує необхідність у постійному контролі як з боку органів нагляду і регулювання так і з боку банківської установи. Однією з форм контролю є здійснення аудиторських перевірок. Правилами НБУ передбачено, що банки, починаючи з 2003 р., мають укладати угоди з аудиторськими фірмами, працівники яких сертифіковані за Міжнародними стандартами аудиту.

Під аудитом кредитних операцій банку потрібно розуміти перевірку даних бухгалтерського обліку і показників фінансової звітності стосовно активних банківських операцій, що пов'язані із наданням кредиту або наданням зобов'язань (гарантії, поручництва, авалю), з метою зниження кредитних ризиків банківської установи та висловлення незалежної думки аудитора про достовірність показників фінансової звітності, обліку банку, а також про відповідність здійснених активних операцій діючому банківському законодавству та внутрішнім Положенням банку. В загальному вигляді аудит кредитування корпоративних клієнтів банку повинен передбачати три елементи.

Програма аудиту охоплює певний перелік завдань та напрямків дослідження кредитування корпоративних клієнтів АТ «Укресімбанк».

Однією з основних причин фінансових труднощів і банкрутств банків є низька якість управління кредитними ризиками. Усунення суттєвих недоліків у кредитній роботі банків з корпоративними клієнтами має сприяти аудиту. Отже необхідність вдосконалення підходів, методики внутрішнього аудиту як вагомий складової системи внутрішнього контролю банку обумовлена потребами зниження ризиків у банківській діяльності.

Організація внутрішнього аудиту передбачає його здійснення у певній послідовності, за етапами. У процесі проведення перевірки організації внутрішнього контролю кредитних операцій в банку і роботі запропонований системний підхід до планування і проведення окремих перевірок.

Запропонована цілісна система з проведення внутрішнього аудиту кредитних операцій є універсальною і може бути застосована не лише в АТ «Укресімбанку». При здійсненні аудиту кредитних операцій застосовується послідовний підхід. Новизна рішення даного завдання з наукової точки зору полягає в тому, що закріплення і узаконення етапів і схем проведення аудиту кредитних операцій дозволить зовнішнім контролюючим органам, а також власникам / топ-менеджменту АТ «Укресімбанку» застосувати стандартизовані методи оцінки ефективності створеної в банку системи внутрішнього контролю, а також безпомилково визначити «вузькі місця» даної системи. Крім того, запропонована система поетапного аудиту кредитних операцій банку дозволить більш коректно і оперативно надавати відповіді на запити різних зовнішніх контролюючих органів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналітичний огляд банківської системи України за 4 квартал 2017 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://rurik.com.ua/documents/research/bank_system_4_kv_2017_review.pdf
2. Бабаскін А.Ю. Щодо поняття кредит у цивільному праві України – Держава і право – Випуск 56 – С.256-260
3. Баланчук Д. В. Обґрунтування премії за кредитний ризик корпоративних клієнтів банку [Електронний ресурс] / Д. В. Баланчук // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2017. – Вип. 3. – С. 103-106. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evzdia_2017_3_23
4. Бессараб Т. В Проблемні питання визначення поняття «Банківський кредит» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/10173/Bessarab_Problemy_pytannya_vyznachennya.pdf?sequence=1
5. Бечко П. К. Напрями оптимізації кредитування суб'єктів господарювання аграрної галузі / П. К. Бечко, Л. В. Барабаш, О. С. Наталич // Финансовые услуги. – 2017. – № 3. – С. 38-42.
6. Белова І. В. Організація контролю в банку: [навч. посібник] / І. В. Белова. – Суми: Університетська книга, 2009. – С. 161-162.
7. Белова І. В. Організація контролю в банку: [навч. посібник] / І. В. Белова. — Суми: Університетська книга, 2009. — С. 161–162.
8. Васюренко О. В. Облік і аудит у банках : навч. посібн. / О. В. Васюренко. — К. : Знання, 2008. — 325 с.
9. Васюренко О.В. «Банківські операції»: Навч. посіб. - 6-те вид., перероб. і доп. - К.:Знання, 2008. – 318с. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://pidruchniki.com/17190512/bankivska_sprava/kreditni_operatsiyi_bankiv

10. Великоіваненко Г. І. Моделювання кредитоспроможності позичальників комерційного банку [Електронний ресурс] / Г. І. Великоіваненко, Л. О. Трокоз // Наукові записки [Національного університету "Острозька академія"]. Економіка. – 2013. – Вип. 22. – С. 137-141. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoa_2013_22_31
11. Вовк В. Я. Кредитування і контроль. Навч. посіб. - К.: Знання, 2008. - 463 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://westudents.com.ua/glavy/1776-11-sutnst-vidi-bankvskogo-kreditu.html>
12. Вовчак О. Д. Кредит і банківська справа : підручник / О. Д. Вовчак, Н. М. Руцишин, Т. Я. Андрейків. – К. : Знання, 2008. – 564 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/14360106/bankivska_sprava/teoretichni_kontseptsii_kreditu_rozvitok
13. Волохов, В. І. Економічна природа і зміст кредитної діяльності банку в аспекті оцінювання її ефективності [Електронний ресурс] / В.І. Волохов, М. В. Нестеренко // НБУ ім. Вернадського. – 2009. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Fu/2009_8/pdf/VOLOKHNOV.pdf.
14. Геселева Н. В. Сучасні підходи до зниження кредитних ризиків [Електронний ресурс] / Н. В. Геселева, В. Г. Степанов // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія : Економічні науки. – 2017. – № 4. – С. 57-63. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vknutden_2017_4_9
15. Гребенюк Л. А. Система забезпечення реалізації стратегії кредитування фізичних осіб [Текст] / Л. А. Гребенюк // Інститут економіки та прогнозування НАН. – 2010. – № 12. – С. 67–71
16. Демківський А.В. «Гроші та кредит» навч. пос. - К.: Дакор, 2007. - 528 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.info-library.com.ua/books-text-8003.html>

17. Донець О. Б. Вдосконалення скорингу як методу оцінки кредитних ризиків малого і середнього бізнесу [Електронний ресурс] / О. Б. Донець // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2017. – Вип. 3. – С. 107-111. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evzdia_2017_3_24

18. Жердецька Л. В. Ризик та прибутковість банківського кредитування: оцінка взаємозв'язків [Електронний ресурс] / Л. В. Жердецька, Т. О. Коломия // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2017. – Вип. 3. – С. 111-115. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evzdia_2017_3_25

19. Завадський Й.С., Осовцька Т.В, Юшкевич О.О. «Економічний словник» - К.: Кондор – 2006р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI/KONDOR/EKONOMIC_SL_2006.pdf

20. Заруцька О. П. Міжнародний досвід та вітчизняна практика розвитку платформ Р2Р-кредитування: проблеми та перспективи [Електронний ресурс] / О. П. Заруцька, А. О. Синюк // Вісник Дніпропетровського університету. Серія : Економіка. - 2017. - Т. 25, вип. 11(1). - С. 118–123. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdumov_2017_25_11\(1\)_20](http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdumov_2017_25_11(1)_20)

21. Іонін Є. Є. Контроль якості кредитного портфеля банку на основі оцінки кредитоспроможності юридичної особи [Електронний ресурс] / Є. Є. Іонін // Наукові записки [Національного університету "Острозька академія"]. Економіка. – 2013. – Вип. 22. – С. 50-55. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoa_2013_22_12

22. Кириленко В. Б. Організація обліку, контролю та аналізу депозитних операцій банку: [Текст] : монографія / В. Б. Кириленко. – К. : КНЕУ, 2008. –264 с. – ISBN 978-966-483-111-3.

23. Кіндрацька Л. М. Бухгалтерський облік у банках: методологія і практика / Л. М. Кіндрацька. — К.: КНЕУ, 2002. — 286 с.

24. Кіреєв О. І. Внутрішній аудит у комерційному банку : навч. посібн. / О. І. Кіреєв, Н. П. Шульга, О. С. Полетаєв. — К. : КНТЕУ, 2009. — 295 с.
25. Кодекс Професійної Етики Внутрішнього Аудитора [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.iaa.org.ua/?page_id=208
26. Колесніченко В.Ф. Гроші та кредит. Навчальний посібник – Харків: Вид. ХНЕУ, – 2008. – 370 с.
27. Колодізєв О. М. Гроші і кредит: підручник [Текст] / О.М. Колодізєв, В.Ф. Колесніченко. – К.: Знання, 2010. – 615 с.
28. Лиса Н. В. Принципи банківського кредитування [Електронний ресурс] / Н. В. Лиса, В. О. Непочатенко, А. О. Корнега // Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. – 2016. – Вип. 89(2). – С. 53-61. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/zhrumus_2016_89\(2\)__7](http://nbuv.gov.ua/UJRN/zhrumus_2016_89(2)__7)
29. Литвин Н. Б. Фінансовий облік у банках (у контексті МСФЗ) : підручник / Н. Б. Литвин. — К. : Хай & Тек Прес, 2010. — 608 с.
30. Маркус О. Облік операцій із кредитування в системі установ Ощадного банку України [Електронний ресурс] / О. Маркус // Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. – 2017. – № 1. – С. 154-159. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/echscenu_2017_1_23
31. Маслова С. О., Александрова М. М. Гроші, фінанси, кредит. підр. - К.: ЦУЛ 2002, - 336с.
32. Мороз А. М. Банківські операції : Підручник. – 2 – ге вид., випр. і доп. [Текст] / А. М. Мороз, М. І. Савлук, М. Ф. Пуховкіна та ін.; За ред. д-ра екон. наук, проф. А. М. Мороза. – К.: КНЕУ, 2003 р.
33. МСБО 32 «Фінансові інструменти: подання» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.auditadvice.com.ua/files/filemanager/files/msbo_32.pdf. - Назва з домашньої сторінки Інтернету.

34. МСБО 39 «Фінансові інструменти: визначення та оцінка» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kchp.com.ua/blanks/MSBU/msbo39%20zmini.pdf>. - Назва з домашньої сторінки Інтернету.

35. МСФЗ 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://buhgalter911.com/Res/MSFZ/IFRS_07.pdf. - Назва з домашньої сторінки Інтернету.

36. МСФЗ 9 «Фінансові інструменти» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/929_016/conv/page

37. Нечипоренко А.А. Економічна сутність кредиту та кредитних відносин [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sworld.education/conference/year-conference-sw/the-content-of-conferences/archives-of-individual-conferences/april-2017>

38. Облік і аудит в банках [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dipplus.com.ua/metodichn-vkazvki/news_post/oblk--audit-v-bankah

39. Облік та аудиту комерційних банках / А.М. Герасимович, Т.В. Кривов'яз, О.А. Мазур та ін.; За ред. д-ра екон. наук, проф. А. М. Герасимовича. — Львів: Видавництво «Фенікс», 1999. — 512 с.

40. Організація контролю в банку: навч. посібн. / укл. І. В. Белова. — Суми : Університетська книга, 2009. — 302 с.

41. Особливості аудиту обліку в банківській діяльності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ebk.net.ua/Book/Audit/Glava14/R14p4.htm>

42. Офіційний сайт АТ «Укрексімбанк» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.eximb.com/ukr>

43. Офіційний сайт НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bank.gov.ua>

44. Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями [Електронний ресурс] :

Постанова Правління НБУ від 30 червня 2016 р. № 351. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Законодавство України.

45. Положення про Комітет з питань аудиту банків [Електронний ресурс], Постанова Правління НБУ № 214 від 06.04.2015 р.– Режим доступу : <http://www/bank.gov.ua>. – Законодавство України.

46. Положення про організацію внутрішнього аудиту в банках України [Електронний ресурс], Постанова Правління НБУ № №311 від 10.05.2016 р.– Режим доступу : <http://www/bank.gov.ua>. – Законодавство України.

47. Положення про порядок подання банками до Національного банку України аудиторських звітів [Електронний ресурс], Постанова Правління НБУ № 479 від 09.12.2002 р.– Режим доступу : <http://www/bank.gov.ua>. – Законодавство України.

48. Порядок сертифікації аудиторів банків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=61618>

49. Постанова НБУ Про затвердження Інструкції з бухгалтерського обліку операцій із фінансовими інструментами в банках України» № 14 від 21.02. 2018 року [Електронний ресурс] .- Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0014500-18>

50. Правила бухгалтерського обліку доходів і витрат банків України. [Електронний ресурс], Постанова Правління НБУ № 17 від 27.02.2018 р.– Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0017500-18>

51. Правова основа банківського аудиту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/1451010948144/pravo/pravova_osnova_bankivskogo_auditu

52. Презентація НБУ: МСФЗ 9: застосування в банках України. Снігурська Л.П. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document;jsessionid=47A856462E5B53FF4C12ED206149275E?id=51347264>

53. Про аудиторську діяльність [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3125-12>
54. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс] : Закон України від 07.12.2000 № 2121-III – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> – Законодавство України
55. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні [Електронний ресурс] : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>. – Законодавство України
56. Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України та Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України № 89 від 11.09.2017 р. [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0089500-17>
57. Про затвердження Положення про організацію операційної діяльності, бухгалтерського контролю під час здійснення операційної діяльності в банках України в банках України № 75 від 04.07.2018 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0075500-18>
58. Про Національний банк України : Закон України від 20.05.99 № 679-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua
59. Сарахман О.М. Аудит у банках: навч. посібн. / О.М.Сарахман.— К.: УБС НБУ, 2007. — 334с.
60. Сидоренко В. Кредит: сутність, функції та форми прояву [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <file:///D:/Downloads/361-698-1-SM.pdf>
61. Сіухіна К.М., Семениченко Ю.К. Особливості групування активів при їх оцінці з метою формування резервів очікуваних або зазнаних збитків в бухгалтерському обліку банків [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe
62. Снігурська Л. П. Оцінка активів з метою формування резервів під зменшення корисності за МСФЗ 9 «Фінансові інструменти» [Електронний

ресурс]. – Режим доступу: <http://www.m.nayka.com.ua/?op=1&j=efektyvna-ekonomika&s=eng&z=5693>

63. Стешенко О. Д. Управління кредитним ризиком комерційного банку [Електронний ресурс] / О. Д. Стешенко, А. П. Нікітенко // Вісник економіки транспорту і промисловості. - 2013. - Вип. 42. - С. 327-330. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vetp_2013_42_48

64. Трофименко А.В., Коренєва О.Г. Основні аспекти резервування кредитних операцій банку в умовах імплементації МСФЗ 9 / Актуальні проблеми економіки та управління в умовах системної кризи : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 28 листопада 2017 року. – Львів: Львівський інститут МАУП, 2017. – С. 538-543

65. Усатенко О. В. Шляхи вдосконалення обліку і аудиту кредитних операцій із фізичними особами у комерційному банку / О. В. Усатенко, М. К. Терещенко // Економічний простір. — 2013. — № 69. — С. 214–222. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecpros_2013_69_24.pdf.

ДОДАТКИ

**ОКРЕМИЙ ЗВІТ ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН
(ОКРЕМИЙ БАЛАНС)**

станом на 31 грудня 2017 року

(в тисячах гривень)

	При- мітки	31 грудня 2017 року	31 грудня 2016 року
Активи			
Грошові кошти та їх еквіваленти	6	19 866 217	21 378 517
Заборгованість кредитних установ	8	699 739	1 544 476
Кредити клієнтам	9	67 581 286	58 426 564
Інвестиційні цінні папери:	10		
- які оцінюються за справедливою вартістю з відображенням переоцінки через прибутки або збитки		28 072 289	24 064 110
- наявні для продажу		48 254 711	48 193 549
- утримувані до погашення		96 022	139 098
Податкові активи	14	122 350	101 677
Інвестиційна нерухомість	11	1 260 398	1 344 074
Основні засоби	12	1 640 968	2 120 620
Нематеріальні активи	13	49 498	26 769
Необоротні активи, утримувані для продажу		42 005	—
Відстрочені податкові активи	14	2 138 292	2 322 000
Інші активи	16	767 757	696 818
Усього активи		170 591 532	160 358 272
Зобов'язання			
Заборгованість перед кредитними установами	17	23 283 787	27 931 388
Заборгованість перед клієнтами	18	90 503 580	85 792 095
Емітовані єврооблігації	19	38 821 831	37 562 345
Субординований борг	20	3 615 792	3 495 895
Резерв під покриття інших збитків	15	6 168	5 137
Інші зобов'язання	16	323 987	257 254
Усього зобов'язання		156 555 145	155 044 114
Капітал			
Статутний капітал	21	38 730 042	31 008 041
Резерв переоцінки	21	282 951	725 335
Результат від операцій з акціонером		635 104	—
Непокритий збиток		(25 774 636)	(26 582 144)
Резервні та інші фонди банку	21	162 926	162 926
Усього капітал		14 036 387	5 314 158
Усього капітал та зобов'язання		170 591 532	160 358 272

Затверджено до випуску та підписано

26 червня 2018 року

Голова Правління

О.В. Грипенко

Начальник Управління обліку і звітності —
головний бухгалтер

Н.А. Потьомська

Медіо В.М.
247-89-16


*(в тисячах гривень, якщо не зазначено інше)***Концентрація кредитів клієнтам**

Станом на 31 грудня 2017 року Банк мав концентрацію кредитів у розмірі 55 624 357 тис. грн., наданих десятьом найбільшим позичальникам (47,98% загального кредитного портфелю) (31 грудня 2016 року: 46 472 276 тис. грн., або 44,65%). За цими кредитами було сформовано резерв у розмірі 20 763 109 тис. грн. (31 грудня 2016 року: 19 694 698 тис. грн.).

Кредити та аванси клієнтам були видані таким категоріям клієнтів:

	<i>31 грудня 2017 року</i>	<i>31 грудня 2016 року</i>
Юридичні особи	86 305 984	82 297 425
Державні підприємства	28 230 283	20 202 683
Фізичні особи	1 382 786	1 333 388
Муніципальні та комунальні підприємства	17 090	256 361
	115 936 143	104 089 857

Кредити надаються підприємствам, що здійснюють свою діяльність на території України в таких галузях:

Публічне акціонерне товариство
«Державний експортно-імпорتنний банк України»

Примітки до річної окремої фінансової звітності за 2017 рік

(в тисячах гривень, якщо не зазначено інше)

	<i>31 грудня 2017 року</i>	<i>%</i>	<i>31 грудня 2016 року</i>	<i>%</i>
Видобувна галузь	17 946 195	15,5	12 316 287	11,8
Сільське господарство та харчова промисловість	15 701 364	13,5	18 629 628	17,9
Торівля	13 426 826	11,6	11 814 251	11,3
Хімічна промисловість	10 506 859	9,1	9 737 760	9,4
Нерухомість	8 939 303	7,7	8 699 429	8,4
Енергетика	8 906 034	7,7	5 251 422	5,0
Машинобудування	8 536 738	7,4	7 664 204	7,4
Будівництво	6 454 571	5,6	6 122 059	5,9
Металургія	6 424 502	5,5	6 203 129	6,0
Виробництво будівельних матеріалів	5 207 854	4,5	4 338 374	4,2
Готелі та ресторани	4 667 735	4,0	4 337 384	4,2
Виробництво гумової та пластмасової продукції	2 540 034	2,2	2 623 755	2,5
Транспорт та зв'язок	1 676 440	1,4	2 032 035	1,9
Фізичні особи	1 382 786	1,2	1 333 388	1,3
Целюлозо-паперова промисловість	1 114 220	1,0	904 560	0,9
Фінансові послуги	486 456	0,4	512 981	0,5
Металообробка	369 100	0,3	154 732	0,1
Інша переробна діяльність	365 368	0,3	151 920	0,1
Легка промисловість	347 765	0,3	185 233	0,2
Деревообробна промисловість	292 680	0,3	252 426	0,2
Інше	643 313	0,5	824 900	0,8
Всього	115 936 143	100,0	104 089 857	100,0